

Luboš Kokeš

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko.

Protikomunistická rezistence Františka Mejtského a jeho rodiny

V sobotu 17. listopadu 1956 si mohli čtenáři *Rudého práva* přečíst článek s nadpisem *Rozsudek nad špionážní skupinou*, který informoval o rozsudku Krajského soudu v Praze vyneseném nad skupinou osob vedenou Radomírem Maříkem. Deník Komunistické strany Československa (KSČ), který v té době přinášel zahraničněpolitické zprávy o situaci v otázce tzv. suezské krize, o „řádění kontrarevolučních band“ v Polsku a Maďarsku včetně občasných hlášení o dopadení „agentů americké rozvědky“ na našem území, sdělil čtenářům další závažné údaje o tom, že: *V červenci 1953 přeběhli dva vojíni čs. armády František Mejtský a Luděk Mařík do Rakouska, kde se dali naverbovat americkou špionážní službou. V prosinci 1953 byli vysláni na naše území jako špioni a diverzanti. K tomu byli vybaveni kromě jiného vysokou částkou našich peněz, zbraněmi, vysílací stanicí [...] navázali spojení s Radomírem Maříkem. Ten od nich přijal stanici a cvičil se horlivě v její obsluze [...] Když se mu nepodařilo navázat spojení, byli v roce 1954 k nám znovu vysláni agent Mejtský a neznámý agent – radista. Přinesli další stanici a znovu našli úkryt u známých z roku 1953, v Jackově a ve Chvalaticích. Pobývali i v Brně v bytě R. Maříka. Radista jej cvičil v obsluze stanice, Mejtský „pracoval“ mimo Brno. 15. října 1954 navázal Mařík samostatné spojení se zahraniční vysílačkou...*¹

Záměrem této studie je popsat případ protikomunistické rezistence v Československu padesátých let 20. století, jehož hlavními postavami byli hrdina protinacistického odboje František Mejtský a jeho syn František Mejtský mladší.

František Mejtský se v letech 1950–1951 podílel na činnosti lidí, kteří svými aktivitami podporovali dva navrátníky se emigranty, domněle kurýry americké zpravodajské služby, Bohumila Eliáše a Jaroslava Marcala. Při rozsáhlém zatýkání a vyšetřování více než stovky lidí v letech 1951–1952, které prováděli příslušníci Krajských velitelství (KV) Státní bezpečnosti (StB) v Pardubicích, Olomouci, Brně a Praze, se podařilo Mejtskému v dubnu 1951 ze svého bydliště ve Stičanech uprchnout. Poté se před tuzemskými bezpečnostními složkami ukrýval až do roku 1958 v nedalekých vesnicích u rodin Dočkalových a Vosáhlových v Moravanech, Řeháčkových v Čankovicích a Chmelíkových ve Dvakačovicích.

Jeho syn František byl v mladistvém věku přímým svědkem událostí, které represivní složky komunistického režimu rozpoutaly proti celé rodině, již podezřívaly z „protistátní“ činnosti. Neustálé pronásledování ze strany bezpečnostního aparátu

a šikana od místních institucí státní správy (tehdejší terminologií tzv. lidosprávy) ovládaných komunisty nakonec vedly k jeho rozhodnutí odejít do emigrace. Posléze se v Rakousku zapojil do činnosti československých zpravodajských složek napojených na americké tajné služby.² V letech 1953–1954 nejméně pětkrát překročil střežené hraniční pásmo a během svých kurýrních misí úspěšně dopravil na československé území dvě vysílací stanice. V jednom případě také za značně dramatických okolností zachránil svého kolegu Jiřího Týfu – vážně raněného v pohraničním minovém poli jej přenesl do Rakouska. Od druhé poloviny 50. let žil v USA, kde se zapojil do řad americké armády.

Rodina Mejtských

František Mejtský se narodil 12. října 1901 ve Stičanech u Hrochova Týnce na Chrudimsku jako prvorozený syn Josefu a Františce Mejtským. Rodiče vlastnili drobné hospodářství a v průběhu první dekády 20. století jim do rodiny přibýlo dalších pět dětí. V roce 1911 matka zemřela a otec se musel za pomoci nejstaršího syna starat o zbytek své početné rodiny. Po ukončení základní školní docházky v roce 1915 se František Mejtský začal učit strojníkem. V důsledku válečných událostí byl jeho otec nucen narukovat, takže mu nezbylo než přerušit školu a pečovat o své sourozence. V následujících letech pracoval na rodinném hospodářství a u toho zůstal i po návratu otce z války. Zároveň se zdokonaloval ve své zálibě, kterou byla práce s elektrickými přístroji. V roce 1926 se oženil s Růžnou Pakovskou (1903–1972). Dva roky po sňatku, 17. listopadu 1928, se jim narodila dcera Růžena. O tři roky později, 27. listopadu 1931, pak přišel na svět syn František. V té době vlastnila rodina hospodářství ve Stičanech o výměře kolem pěti hektarů půdy. V roce 1931 si František Mejtský starší zřídil radiotechnickou živnost společně s obchodem s radiosoučástkami, kterou provozoval až do roku 1950. Jeho dcera Růžena na něj vzpomínala: *Byl mně a bratrovi vždy vzorem i učitelem plným porozumění a lásky. Byl výborným radiomechanikem a milovníkem historie. Společně s maminkou hospodařil a přitom byl osmnáct roků starostou obce. Staral se o ni a všestranně ji zveleboval. Času se mu sice nedostávalo, ale na nás děti pamatoval přednostně. Měl rád svou rodnou zem a občasným vyprávěním o ní se snažil vzbudit ji (míněno lásku k ní – pozn autora) i v nás dětech.*³

2 O československých exilových zpravodajských složkách viz např. TOMEK, Prokop: *Na frontě studené války – Československo 1948–1956. Výstava k 60. výročí zahájení zahraničního protikomunistického odboje*. ÚSTR, Praha 2009; SVOBODA, Libor – TICHÝ, Martin (eds.): *Cesty za svobodou. Kurýři a převaděči v padesátých letech 20. století*. ÚSTR, Praha 2014; PEJČOCH, Ivo – TOMEK, Prokop: *Agenti-chodci na popravisti. Kurýři západních zpravodajských služeb, popravení v letech 1949–1958*. Svět křidel, Cheb 2010; PACNER, Karel: *Československo ve zvláštních službách. Pohledy do historie československých výzvědných služeb 1914–1989. Díl III. 1945–1961*. Themis, Praha 2002; VEBER, Václav: *Třetí odboj. ČSR v letech 1948–1953*. Univerzita Pardubice, Pardubice 2014, s. 148–170; Pořad České televize – *Československo ve zvláštních službách – Agenti chodci*, díl 9, 2001, režie V. Hájek.

3 Z paměti Růženy Popílkové (roz. Mejtské). Převzato z PTÁČEK, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948–1989. Političtí vězni – Hrdinové III. odboje*. Konfederace politických vězňů (KPV) – pobočka Chrudim, Chrudim 2006, s. 159.

Společně s provozováním živnosti vykonával František Mejtský starší v letech 1931–1945 i funkci starosty rodné obce. Díky svým aktivitám v místním ochotnickém divadle a pořádání zábav byl ve vsi oblíben. K jeho popularitě jistě přispělo také zapojení do protinacistického odboje – spolupracoval s vysadkáři ze západního paradesantu Calcium. Během této činnosti se přímo podílel na opravě a provozu jejich vysílačky s krycím označením „Zdenka“ či „Milada“.⁴ Je nutné si uvědomit, že to bylo v době, kdy pouhá zmínka o parašutistech vyvolávala zběsilé pátrací akce německých bezpečnostních složek a pro účastníky odboje a jejich rodiny znamenala téměř jistou smrt na popravišti či v koncentračních táborech. Ke konci války Mejtský rovněž uspořádal sbírky potravin určené na pomoc Holícím a Praze. Za odbojovou činnost během okupace obdržel Odznak československého partyzána a Československou vojenskou medaili za zásluhy II. stupně, která mohla být ve výjimečných případech udělena civilním osobám. Od května 1945 do 15. ledna 1949 zastával funkci předsedy Místního národního výboru (MNV) ve Stičanech a zároveň byl členem KSČ, což nebylo v poválečných letech vzhledem k nárůstu sympatií ke komunistům nic neobvyklého. Vyloučen byl v roce 1949 kvůli „neplnění stranických usnesení“. V roce 1950 následovalo znárodnění jeho radiotechnické živnosti.⁵

Bohumil Eliáš a Jaroslav Marcal

František Mejtský starší se v červnu 1950 spojil do skupiny osob, která [...] se v roce 1949–1951 dopustila velezrádné činnosti proti republice a dělnické třídě, usilujíc tak o zvrát lidově-demokratického zřízení v ČSR a nastolení kapitalistických poměrů bývalé předmnichov-

4 Parašutisté byli do protektorátu vysláni II. odborem exilového Ministerstva národní obrany. Desant, který seskočil na naše území počátkem dubna 1944, tvořili plpl. Jaroslav Odstrčil (velitel), rtm. Josef Gemrot, rtm. František Široký a rtm. Karel Němčík (radiotelegrafista). Jejich hlavními úkoly bylo navázání radiotelegrafického spojení s Vojenskou radiovou ústřednou (VRÚ) sídlící ve Woldinghamu nedaleko Londýna, předávání zpravodajských zpráv a napojení na domácí odboj. Po počátečních nezdarech (např. ztráta jednoho ze dvou vysílačích kompletů) se desantu podařilo kontaktovat odbojovou organizaci Rada tří, jejíž odnož v oblasti vedl gen. Josef Svatoň. Dne 21. května 1944 také navázal radiový kontakt s Londýnem. Pravidelné spojení bylo posléze udržováno od rodiny Hartmanů z Proseče, kde se s parašutisty setkal také František Mejtský starší, který se posléze podílel na opravě a údržbě stanice. V květnu roku 1944 jsem si zajel do Proseče k bratru [partyzánovi] Hartmanovi na poradu a tam jsem zastihl již para skupinu Kalcium, které se porouchala vysílačka a nemohla navázat spojení s Londýnem. (Převzato z HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězeňkyně Růženy Popůlkové*. Bakalářská práce. FF UJEP, Ústí nad Labem 2013, s. 23.) V červnu 1944 byla vysílačka opět v pořádku, takže se v poznámkách z listopadu 1944 sepsaných na VRÚ můžeme o jejím provozu dočíst: *Provoz se stanicí ZDENKA: Velmi blady, ale velmi řídký [...] technicky pracuje dobře. Nyní je ve spojení průměrně jednou týdně*. Viz ŠOLC, Jiří: *Bylo málo mužů. Českoslovenští parašutisté na západní frontě za druhé světové války*. Merkur, Praha 1991, s. 133–137.

5 NA, f. Správa sboru nápravné výchovy (dále jen SSNV) – neuspořádáno, osobní vězeňský spis František Mejtský starší, životopis, nestránkováno; *Státní oblastní archiv* (SOA) v Zámruku, f. Krajská prokuratura (KP) Pardubice, k. 88, dozorový spis spisová značka (dále jen sp. zn.) 1 Kv 024/58, protokol o životopise Fr. Mejtského sepsaný před prokurátorem na KS MV Pardubice dne 27. 8. 1958, s. 42; ABS, f. Vyšetřovací spisy Hradec Králové (dále jen HK-V), vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis Fr. Mejtský st., protokol o výpovědi Fr. Mejtského staršího z 27. 8. 1958, s. 9; tamtéž, zpráva Okresního oddělení (OO-MV) Veřejné bezpečnosti Chrudim, s. 23; tamtéž, výpověď o životopise Fr. Mejtského z 13. 11. 1958, s. 130–131; HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězeňkyně Růženy Popůlkové*, s. 23–25.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

ské buržoazní republiky. Všichni byli svojí rozvratnickou politikou orientováni na západ a všemi prostředky podporovali agenty CIC Eliáše a Marcala, se kterými se spojili k vlastizrádné činnosti, špionáži, letákovým akcím, ukrývání, nepřekážení a neoznámení jejich zločinecké činnosti v ČSR.⁶

Klíčovými postavami výše citovaného úryvku z trestního oznámení byli bývalý technický úředník n. p. Stavoprojekt ve Svitavách a později v Chocni Bohumil Eliáš⁷ a pekařský dělník Jaroslav Marcal.⁸ Druhý z nich se pokusil v lednu 1949 emigrovat do americké okupační zóny v Německu. Jeho cílem bylo dostat se za kamarádovými příbuznými do USA. Tento pokus o přechod hranic se však nezdařil a Marcal byl po dopadení přidělen do tábora nucených prací (TNP) zřízeného v katastrofu obce Horní Jiřetín. Dne 31. srpna 1949 uprchl a začal se ukrývat u svého známého, rolníka Vladimíra Jůvy v Českých Heřmanicích. Odtud pocházel také Bohumil Eliáš, který měl známost s Marcalovou sestrou Boženou.⁹

Poté, co se Marcal seznámil s Eliášem, dospěli oba k rozhodnutí uskutečnit společný odchod za hranice. Důvodem vedoucím Eliáše do exilu byla zejména touha odcestovat za svým strýcem do USA – doufal, že si tam sežene práci v technickém oboru – a nesouhlas s komunistickým znárodněním živností. Marcal se chtěl v zahraničí, kam mezitím úspěšně uprchl jeho bratr, osamostatnit a vést vlastní pekařskou živnost. Nermalou roli však sehrál také jeho útěk z TNP, touha poznat cizí země a dopisy od bratra o jeho životě za hranicemi.

Oba muži společně emigrovali 30. prosince 1949 v okolí Aše do Spolkové republiky Německo (SRN), kde se v Selbu přihlásili tamním úřadům. Pomoc při útěku jim zprostředkoval Marcalův známý, spolumajitel barvířské živnosti v Tisové u Vysokého Mýta a jedna z dalších klíčových postav tehdejších událostí Hynek Zrzavý,¹⁰ kterému

6 Výňatek z úvodní strany šestatřicetistránkového trestního oznámení podaného dne 11. 7. 1951 velitelem KV StB v Pardubicích Státní prokuratuře v Praze na skupinu osob pojmenovanou jako „Eliáš Bohumil a spol.“ Z citovaného textu je patrné dobové tendenční zabarvení, jehož účelem bylo jasně definovat „třídní nepřátele“, kteří svou činností „sabotovali budovatelské úsilí pracujícího lidu“. S obdobnou terminologií se v této době setkáváme prakticky v každém podaném trestním oznámení StB. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, skupinový vyšetřovací spis, s. 12.

7 Bohumil Eliáš se narodil 22. 11. 1928 v Českých Heřmanicích v rodině drobného živnostníka. Po absolvování základní školní docházky strávil jeden rok na zemědělské škole ve Vysokém Mýtě a po jejím založení mezi průmyslové školy studoval dva roky Vyšší průmyslovou školu vodotechnickou v ténže městě. Poté nastoupil jako stavební technik v závodě ve Svitavách, který byl od roku 1949 součástí n. p. Stavoprojekt Brno. Tamtéž, osobní spis Bohumil Eliáš, protokol o výpovědi týkající se životopisu B. Eliáše z 10. 7. 1951, s. 57.

8 Jaroslav Marcal se narodil 21. 4. 1929 ve Vysokém Mýtě v rodině drobného živnostníka. Vyučil se pekařem a poté pracoval jako pekařský dělník v Chocni. Tamtéž, osobní spis Jaroslav Marcal, protokol o výpovědi týkající se životopisu J. Marcala z 11. 6. 1951, s. 44.

9 Tamtéž, výpověď J. Marcala z 21. 7. 1951, s. 14–16; ABS, f. Svazky kontrarozvědného rozpracování – Centrála „dále jen MV-KR“, svazek a. č. 944786 MV, výpověď Marcala z 3. 2. 1949 sepsaná ve věznici Okresního soudu v Tachově, s. 43–44; ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1199 HK, „Jůva Vladimír a spol.“, osobní spis Vladimír Jůva, výpověď V. Jůvy z 27. 9. 1951, s. 13–21.

10 Hynek Zrzavý se narodil 4. 3. 1906 v Popovicích na Brněnsku v početné rodině horníka. V polovině 20. let se vyučil barvířem v Brně a nastoupil zaměstnání v této profesi. Krátce nato však byl propuštěn a v letech 1926–1929 byl nezaměstnaný. Následně vystřídal několik dalších zaměstnání a v letech 1928–1936 se dopustil třinácti kriminálních trestných činů. Zlomovým okamžikem v jeho životě byl

Luboš Kokeš

byli nápomocni jeho kolegové, vesměs bývalí živnostníci s konfekcí z Prostějovska – Miroslav Novák, Stanislav Vybíhal ad. Ti Eliášovi s Marcalem opatřili pracovní dokumenty, jež je opravňovaly k pobytu v pohraničním pásmu (průkazky n. p. Textilana, závod Ohara v Aši), a také jim pomohli při přechodu hranic.

V emigraci

V SRN se Eliáš s Marcalem nejdříve dostali do sběrného tábora pro uprchlíky ve Würzburgu, tam byli vyslechnuti pracovníky International Refugee Organization (IRO) k důvodům své emigrace, načež následoval tzv. screening (zjištění životopisných údajů, příčin útěku, informací o vojenské službě, zpravodajsky využitelných poznatků známých z místa jejich bydliště či zaměstnání – např. průmyslová výroba apod.) prováděný příslušníky americké vojenské kontrarozvědky Counter Intelligence Corps (CIC).

V lednu 1950 se oba muži přesunuli do tábora Valka u Norimberka, kde byli opět podrobeni výslechu důstojníkem CIC mjr. Otto Hüttlem.¹¹ Díky svým zkušenostem s prací stavebního technika pro něj začal Eliáš vyhotovovat nákresy plánků různých objektů (např. kasáren v Praze a Chebu), o kterých vypovídali přibývní českoslovenští emigranti. Za tyto služby dostával různé potraviny, drobné finanční odměny či cigarety. Marcal zase v táboře pracoval u „české lágrové policie“, která se starala o udržování pořádku.

Během svého pobytu ve Valce se Eliáš seznámil s emigrantem Zdeňkem Šichou z Pardubic. Tento muž byl stavitelem a vlastnil patenty nových postupů ve stavebnictví, o které projevila zájem argentinská vláda v rámci tzv. Peronovy pětiletky (1947–1951). Pro vylepšení stávajících modelů zapojil Šícha Eliáše do spolupráce na technickém zdokonalení prototypů. Díky tomu se Eliáš s Marcalem dočkali ve velice krátké době vyřízení úředních dokumentů pro vycestování do Argentiny. Předtím se však oba rozhodli pro návrat do ČSR.

K důvodům, které vedly k tomuto na první pohled nesmyslnému rozhodnutí, první z nich při pozdějším vyšetřování uvedl: *Argentina chtěla poskytnout plnou podporu k provádění a kladla nejlepší podmínky* (pro využití patentů – pozn. aut.). *Já jsem se rozhodl, ještě než odjedu se Šichou, který mne navrhl společníkem, že půjdu do Československa a že*

sňatek s Žofií Morávkovou, jež si v roce 1938 zřídila vlastní barvířskou živnost v Tisové, kterou manželé vedli až do zatčení Zrzavého v roce 1951. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis H. Zrzavý, protokol o výpovědi týkající se životopisu Zrzavého z 29. 6. 1951, s. 24.

11 V materiálech StB vzniklých na základě pozdějšího vyšetřování se setkáme pouze s jeho jménem zapsaným jako „mjr. Hüttl“ (či „Hitl“). Ve jmenném seznamu „řídících orgánů“ a „agentů americké špiónáže“ vyhotoveném 5. oddělením I. zvláštního odboru MV v září 1965 v rámci tzv. akce Moře (vyhodnocení činnosti amerických tajných služeb z 50. let na základě rešerší z dobových vyšetřovacích spisů) se v „soustředěných poznatkách o americké špiónáži na území ČSR“, souvisejících s Eliášem a Marcalem, vyskytuje záznam: *Otto Hüttl (nar. 1. února 1924 v Chomutově), bývalý major československé armády, emigrant, který v roce 1950 prováděl pro CIC výslechy a nábor našich uprchlíků. Viz ABS, f. Mapy zpráv zpracované Studijním ústavem (Z), sign. Z-10-V-67, sv. 14, s. 25.*

12 ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 944786 MV, III. část, opis doznání B. Eliáše vyhotovený KV StB v Pardubicích pro KV StB Praha z 10. 5. 1951, s. 55.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

si přivedu děvče, rozloučím se s rodiči a zakoupím si nějaké technické příručky v českém znění, které byly nezbytné při této emigraci...¹² Dalším důvodem k návratu do ČSR bylo obstarání peněz, které byly nutné do začátku nového života v Jižní Americe.¹³

Na cestu se oba muži vydali společně s pašerákem a „šmelinárem“ Václavem Lachmanem, s nímž se seznámili v táboře a který znal bezpečnou cestu přes hranice. Zpět do ČSR přešli 5. dubna 1950.¹⁴

Mejstský a „protistátní skupina Eliáš a spol.“

Po úspěšném překročení hranic navštívili Eliáš s Marcalem své příbuzné a známé. Ti jim pomohli v prvních dnech života v „ilegalitě“ s ubytováním, zajištěním dočasných pracovních povolení, potravinami či finančními prostředky. Krátce nato uskutečnili tři pokusy o návrat do SRN (první dva již v dubnu 1950). Stalo se tak poté, co si opatřili finanční hotovost, Eliáš také kýžené technické příručky a především velké množství cigaretových papírků, *kteřé byly dobrým platidlem v Německu*.¹⁵ Eliášova dívka si mezitím našla někoho jiného, a nebyl tedy důvod se dále zdržovat doma, o nějakém organizování protikomunistického odboje pro americké tajné služby ani nemluvě. Situace se však nevyvíjela dle představ obou mužů a kvůli zvýšeným bezpečnostním opatřením na státních hranicích se jim ani jeden pokus o přechod do SRN nezdařil.

Eliáš s Marcalem se tak prozatím rozhodli zůstat na území ČSR a vyčkat na lepší příležitost k útěku. Postupem času získávali kontakty na lidi, kteří nebyli spokojeni s politickými poměry nastalými po únorových událostech roku 1948 a byli ochotni jim pomoci při ukrývání. Šlo vesměs o studenty, sedláky postížené nastupující „socializací“ vesnice, bývalé živnostníky či místní funkcionáře někdejších nekomu-

- 13 Také později během soudního přelíčení uvedl Eliáš zmíněné důvody jako hlavní pro návrat do ČSR. Marcal pak při líčení mj. vypověděl: *Chtěl jsem se dostat ke špiónážní službě. To se mi však nepodařilo (údajně kvůli nízkému věku – pozn. autora). Ke špiónážní službě jsem chtěl vstoupit proto, že jsem chtěl získat cizí valuty, tím, že bych přinesl různé produkty [...] S Eliášem jsem se chtěl vrátit do ČSR z toho důvodu, že jsme zde chtěli obstarat různé věci jako cigaretové papírky a podobně, a kromě toho jsme chtěli opatřit špiónážní zprávy, které jsme měli v úmyslu odevzdat mj. Hittlovi, orgánu CIC. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, skupinový spis, protokol o hlavním líčení před Státním soudem (oddělení Praha) konaném v Jičíně ve dnech 24.–26. 1. 1952, výpověď B. Eliáše, s. 53–54, J. Marcala, s. 59.*
- 14 Tamtéž, osobní spis Bohumil Eliáš, výpověď B. Eliáše z 10. 6. 1951, s. 17–27; tamtéž, osobní spis Jaroslav Marcal, výpověď J. Marcala z 10. 7. 1951, s. 13–22; tamtéž, osobní spis Hynek Zrzavý, výpověď H. Zrzavého z 29. 6. 1951, s. 15–18; tamtéž, skupinový spis „Eliáš a spol.“ – Protokol o hlavním líčení před Státním soudem, s. 53–90; ABS, f. Vyšetřovací spisy – Brno (dále jen BN-V), vyšetřovací spis a. č. V-1324 BN, „Novák Miroslav a spol.“, osobní spis Miroslav Novák, výpověď M. Nováka z 6. 12. 1951, s. 55–63; tamtéž, osobní spis Stanislav Vybíhal, výpověď S. Vybíhala z 28. 11. 1951, s. 113–117; tamtéž, f. Vyšetřovací spisy – Plzeň (dále jen PL-V), vyšetřovací spis a. č. V-76 PL, „Václav Lachman a spol.“, osobní spis Václav Lachman, výpověď V. Lachmana z 22. 9. 1950, s. 48–49.
- 15 ABS, f. Agenturní svazky – Centrála (dále jen MV-TS), svazek a. č. 835538 MV, neúplně dochovaná výpověď B. Eliáše ze 4. 12. 1961, s. 21; dále z výpovědi J. Marcala: *Koncem měsíce dubna 1950 jsme se dohodli, že se pokusíme přejít hranice. Za tím účelem požádal jsem svého otce, aby pro nás přijel ten den svým autem a dovezl nás do České Třebové na nádraží [...] Před odchodem předal mi asi 500 kusů cigaret, 500 kusů cigaretových papírků, které jsem měl v Německu za něco vyměnit, a na cestu mi dal 2000 Kčs. Tamtéž, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis Jaroslav Marcal, výpověď Marcala z 10. 7. 1951, s. 23; dále srov. PEJČOCH, Ivo – TOMEK, Prokop: *Agenti-chodci na popravisti*, s. 12.*

nistických stran. Pro získání důvěry se svým ubytovatelům a lidem poskytujícím pomoc prokazovali certifikáty IRO z Německa. Při vzájemném jednání se také uváděli legendou o tom, že jsou spolupracovníky americké tajné služby a na našem území mají provádět špionáž. Pro tyto aktivity dostávali od některých lidí poměrně vysoké finanční částky a materiální podporu. Po většinu času se ukrývali na různých místech v okresech Chrudim a Vysoké Mýto.

Hlavním pomocníkem Eliáše s Marcalem byl opět Hynek Zrzavý, který jim zprostředkoval útek z hranice v prosinci 1949. Tentokrát jim zajistil nové ubytování u sedláka Josefa Vyskočila (1899–1979) ve Stičanech, který byl dlouholetým přítelem Františka Mejtského staršího již z dob odboje za nacistické okupace. Díky této známosti se Mejtský starší v červnu 1950 setkal s oběma ukrývajícími se muži, kteří se mu představili falešnými jmény „Milan“ a „Jarda“. Posléze zajistil mládežníkům úkryt u svého kamaráda, bývalého živnostníka Eduarda Janouška (1913–1964) v Hrochově Týnci. *Janoušek zprvopočátku poskytnutí úkrytu odmítal s tím, že jest přesvědčen, že se nemůže nic stát. Tím Janoušek měl na mysli, že nemůže v ČSR dojít ke zvratu lid[ově] dem[okracie] zřízení. Tento názor jsem Janouškovi vyvracel s tím, že když budeme stát se založenými rukama, že se potom skutečně nic nestane.*¹⁶

Mejtskému oba řekli, že jsou zapojeni do činnosti západní zpravodajské služby a mají u nás provádět špionážní činnost. U Janouška se Eliáš s Marcalem ukrývali asi tři měsíce. V říjnu a listopadu 1950 je Mejtský postupně převedl k sedláku Janu Vyskočilovi (1904–1987) do Hrochova Týnce. U něj byli další tři až čtyři měsíce.¹⁷

Díky Mejtskému staršímu se také Eliáš s Marcalem v září a říjnu 1950 seznámili s lidmi z okolí zaměstnance zdravotního referátu Okresního národního výboru (ONV) v Chrudimi, člena Československé strany lidové Jana Bakeše (1915–2001), bývalého člena předsednictva Krajského sekretariátu Československé strany socialistické Zdeňka Duška¹⁸ z Hrochova Týnce a zaměstnance n. p. Transporta v Chrudimi Jiřího Budínského.¹⁹ Tito muži a lidé na ně napojení nebyli spokojeni s novými pomě-

16 ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis František Mejtský st., výpověď Fr. Mejtského st. z 29. 8. 1958, s. 26.

17 Tamtéž, s. 26–32; ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis Josef Vyskočil, výpověď J. Vyskočila z 22. 6. 1951, s. 28–37.

18 Zdeněk Dušek se narodil 21. května 1930 v Brčkové. Jeho otec byl majitelem mlýna a rodina měla i malé hospodářství o výměře kolem 4 hektarů půdy. Po maturitě na Obchodní akademii v Chrudimi začal pracovat od července 1950 jako úředník v n. p. Východočeské cihelny – pobočka Stičany. Od roku 1947 byl členem Československé strany národně socialistické (ČSNS) a posléze „obrozené“ Československé strany socialistické (ČSS), u níž krátce zastával funkci referenta mládeže na Krajském sekretariátu v Pardubicích. Kvůli svým aktivitám ve „skupině Eliáš a spol.“ byl 21. dubna 1951 zatčen a následně odsouzen k 15 letům odnětí svobody. Prošel věznicemi v Leopoldově, Valdčicích a na Pankráci. Z výkonu trestu byl propuštěn v roce 1960. V roce 1968 se stal zakládajícím členem chrudimské pobočky Klubu bývalých politických vězňů (K 231) a na přelomu let 1989–1990 stál u zrodu chrudimské pobočky Konfederace politických vězňů, kde zastával až do své smrti 26. prosince 2003 funkci předsedy. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis Zdeněk Dušek, protokol o výpovědi týkající se životopisu Z. Duška ze 4. 7. 1951, s. 28; PTÁČEK, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948–1989*, s. 98–99; PROKEŠOVÁ, Tereza: *Konfederace politických vězňů ČR – pobočka č. 19 Chrudim*. Diplomová práce. Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Pardubice 2009, s. 58–61.

19 Dále k napojení Eliáše a Marcala na skupinu osob kolem J. Bakeše, Z. Duška a J. Budínského viz ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis František Mejtský st., protokol o výpovědi

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

ry po únoru 1948 (např. přecházení hospodářství na těžký průmysl, zakládání JZD, znárodnování živností), věřili v brzký pád režimu a rozhodli se proti němu aktivně vystupovat ve spojení s osobami, které přišly ze zahraničí. Při spolupráci s Eliášem a Marcalem obstarávali plánky průmyslových podniků (např. Transporty), snažili se zjistit možnosti odchodu za hranice, finančně domnělé kurýry CIC podporovali a také s jejich pomocí vydali několik kusů protikomunistických letáků nazvaných *Vlastenec I* a *Vlastenec II*. Pro Eliáše s Marcalem rovněž zjišťovali údaje o členech KSČ a lidosprávy (ONV, MNV). Jan Bakeš při pozdějším vyšetřování uvedl k první schůzce s Eliášem a Marcalem: *Na této schůzce seznámil mě Mejtský s agenty, přičemž jsem jim dal zevrubné zprávy z ONV a z jejich rozhovoru jsem seznal, že o poměrech v Chrudimi byli velmi dobře informováni. Rovněž jsem se zmínil o Jiřím Budínském a uvedl jsem, že s tímto jsem v ilegálním spojení a Budínský že je napojen na ilegální skupinu v Praze. Rovněž tak Eliáš a Marcal svědčili se mi, že mají napojení na Brno.*²⁰

Hlavními důvody, které vedly Marcala s Eliášem k zapojení se do protirežimních aktivit, bylo získání finančních prostředků a touha po nalezení bezpečné cesty do emigrace. Snaha o útěk za hranice se jim také nakonec stala osudnou, neboť se prostřednictvím Hynka Zrzavého seznámili s údajnými odbojáři napojenými na „centrální odbojovou organizaci“, kteří jim slibovali zajištění nové identity a přechod do zahraničí výměnou za poskytování špiónážních zpráv. Neznámí muži z Brna však byli ve skutečnosti příslušníci tamní StB. Eliáš s Marcalem včetně lidí, kteří s nimi spolupracovali, se tak nevědomky dostali do jejich tzv. kontrolních sítí.²¹

Fr. Mejtského st. z 29. 8. 1958, s. 32–33; tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-1178 HK, „Macek Jan a spol.“, osobní spis Vojtěch Velinský, výpověď V. Velinského z 19. 10. 1951, s. 19–22; tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis Jan Bakeš, výpověď J. Bakeše z 28. 6. 1951, s. 10–27; tamtéž, osobní spis Zdeněk Dušek, výpověď Z. Duška ze 4. 7. 1951, s. 15–21; tamtéž, skupinový spis „Eliáš a spol.“, výpověď J. Bakeše před Státním soudem (oddělení Praha), s. 69–70; ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1199 HK, osobní spis František Konrád, výpověď Fr. Konráda z 27. 9. 1951, s. 8–12; tamtéž, f. Vyšetřovací spisy – Centrála (MV-V), vyšetřovací spis a. č. 2264 MV, „Budínský Jiří a spol.“, osobní spis J. Budínský, s. 90–101; ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1185 HK, osobní spis Jaromír Kabeláč, výpověď J. Kabeláče z 29. 1. 1952, s. 20–27.

20 ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis Jan Bakeš, výpověď J. Bakeše z 28. 6. 1951, s. 15–16; Dále k napojení se Eliáše a Marcala na skupinu osob kolem Bakeše, Duška a Budínského viz tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-1178 HK, „Macek Jan a spol.“, osobní spis Vojtěch Velinský, výpověď V. Velinského z 19. 10. 1951, s. 19–22; tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis Jan Bakeš, výpověď J. Bakeše z 28. 6. 1951, s. 10–27; tamtéž, osobní spis Zdeněk Dušek, výpověď Z. Duška ze 4. 7. 1951, s. 15–21; tamtéž, skupinový spis, výpověď J. Bakeše před Státním soudem (oddělení Praha) dne 24. 1. 1952, s. 69–70; ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1199 HK, osobní spis František Konrád, výpověď Fr. Konráda z 27. 9. 1951, s. 8–12; tamtéž, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2264 MV, „Budínský Jiří a spol.“, osobní spis J. Budínský, s. 90–101; ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1185 HK, osobní spis Jaromír Kabeláč, výpověď J. Kabeláče z 29. 1. 1952, s. 20–27.

21 Nezávisle na spojení s příslušníky StB se Eliáš s Marcalem seznámili prostřednictvím lidí okolo zmíněného Z. Duška s Janem Prokešem a Oldřichem Jedličkou z Brna, kteří byli v kontaktu s další skupinou osob, která se měla nazývat Titan (StB později pojmenována „Zelený Vladimír a spol.“). Tito lidé aktivně vystupovali proti komunistickému režimu – zabývali se zejména kolportováním „protistátních“ tiskovin (určených např. k distribuci na režimem propagovaných „Mírových slavnostech v Lišni“) a někteří z nich se také snažili dostat do kontaktu se západními zpravodajskými službami. Eliáš s Marcalem se s těmito lidmi podíleli na šíření letáků. Více o jejich činnosti viz v prvé řadě ABS, f. BN-V, vyšetřovací spis a. č. V-736 BN.

Luboš Kokeš

Aktivity StB a dopadení Eliáše a Marcala

Napojení příslušníků StB – „odbojových pracovníků“ – na Bohumila Eliáše a Jaroslava Marcala (a tím i na Františka Mejstského staršího) začalo u technického úředníka Ladislava Vrtěla,²² který uprchl z trestaneckého pracovního tábora (TPT) na Jáchymovsku, kam ho poslal Okresní soud v Chebu pro pokus o nedovolený přechod hranic. Vrtěl trpěl žaludečními vředy a tuberkulózou. Průběh jeho nemoci se pobytem v TPT značně zhoršil, proto koncem července 1949 utekl a následně se skrýval u svých rodičů. Prostřednictvím příbuzných se počátkem ledna 1950 seznámil s muži, kteří se vydávali za členy „ilegální organizace“ s kontakty do zahraničí a slíbili mu možnost léčení (popř. útěk za hranice) výměnou za napojení na další skupiny či jednotlivce, kteří aktivně bojují proti stávajícímu politickému režimu. Vrtěl je znal pouze pod krycími jmény „Olda“ a „Major“ (jejich pravou identitu se nepodařilo zjistit). V později vypracovaných tajných zprávách KV StB Brno určených KV StB Praha, které dobře ilustrují tehdejší praktiky tajné policie, se můžeme mj. dočíst: *Prostřednictvím kontrolní sítě jsme byli napojeni na ukrývajícího se Ladislava Vrtěla [...] K protokolu Ladislava Vrtěla vám sdělujeme, že se jmenovaným se naši orgány seznámili prostřednictvím Josefa Nováka z Mor[avské] Třebové (byl to Vrtělov švagr – pozn. autora). Novák orgány naprosto neznal a byl přesvědčen, že se jedná o ilegální pracovníky a z tohoto titulu je také s Vrtělem seznámil proto, aby tomuto pomohl. V průběhu celého styku s Vrtělem neměl Vrtěl nikdy možnost zjistit si, že se v daném případě jedná o orgány [...] Později, až do 6. 1. 1950 (den, kdy byl převezen orgány do nového úkrytu) se ukrýval u rodičů. Vrtěl byl v kontrolní síti, jako nevědomý agent...*²³

StB dále Ladislavu Vrtělovi „zajistila“ falešné doklady, ubytování v jedné chatě u Prostějova a pistoli, která byla „méně nebezpečná“ než ta, kterou měl do té doby u sebe. Během vzájemných schůzek příslušníci StB neustále stupňovali nátlak, aby je Vrtěl už konečně seznámil s osobami, které provádějí „ilegální“ činnost, jinak mu nebude možné zprostředkovat lékaře ani případný odchod za hranice. Nešťastný muž si vzpomněl na Miroslava Nováka z Prostějova, kterého znal jako kamaráda svého strýce a partyzána z dob okupace. Déle neváhal a Nováka, který mezitím společně

22 Ladislav Vrtěl se narodil 24. 6. 1926 v Obědkovicích v okrese Přerov. Vyučil se soustružníkem kovů v Olomouci a pak nastoupil na průmyslovou školu v Přerově, kterou dokončil po válce. Posléze pracoval jako technický úředník v Prostějově a Chotěboři. Počátkem června 1949 se pokusil o přechod hranic, při kterém byl zadržen a odsouzen na šest měsíců do TPT. ABS, f. PL-V, vyšetřovací spis a. č. V-4400 PL, osobní spis L. Vrtěl, životopis z 21. 3. 1951, s. 48.

23 Tamtéž, výpisy z tajných zpráv KV StB Brno zaslaných KV StB Praha 8. 12. 1950 a 16. 1. 1951. Během pozdějšího soudního přelíčení, které proběhlo 29. 1. 1951 před Státním soudem – oddělení Praha (sp. zn. 8 Ts I 23/51), Vrtěl během své výpovědi uvedl, že si již brzy uvědomil pravou totožnost cizích mužů coby příslušníků StB. Nadále s nimi zůstával v kontaktu a plnil jejich úkoly kvůli slibované možnosti léčby. *Když 4. ledna 1950 přijel onen blondýn autem pro mne, říkal mi během jízdy, že vytvořili ilegální skupinu, že jsou ochotni mi poskytnout léčení, že však já také musím vykonat nějakou práci pro ně. Tuto práci pro ně jsem přijal [...] Další činnost jsem pak využíval proto, že jsem očekával i od StB léčení...* Soud však na tyto argumenty nebral zřetel a odsoudil Vrtěla pro spáchání trestného činu velezrady dle § 79 odst. 1 s přihlédnutím k ust. § 22 odst. 1 tr. zákona a za použití § 30 tr. zákona k trestu odnětí svobody na sedm let včetně dodatkových trestů propadnutí majetku a ztráty čestných práv občanských na pět let. ABS, f. PL-V, vyšetřovací spis a. č. V-4400 PL, osobní spis L. Vrtěl, protokol o hlavním líčení před Státním soudem Praha (sp. zn. 8 Ts I 23/51) včetně vynesení rozsudku, s. 64–70.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

s Hynkem Zrzavým pomohl Eliášovi s Marcalem koncem prosince 1949 do emigrace, seznámil na jaře 1950 s cizími „odbojáři“. Odtud již bylo přímé spojení na Mejtského staršího a mnohé další.

Príslušníci StB tedy mohli slavit nebyvalý úspěch. Po získání kontaktu na větší „protistátní podzemí“ rozehráli své další „hry“, na jejichž konci byly zničené životy mnoha jednotlivců i celých rodin.²⁴

Na podzim 1950 začali Eliáš s Marcalem naléhat na Zrzavého, aby jim sehnal falešné doklady a pomohl prchnout za hranice. Slíbil, že jim pomůže, a domluvil vzájemnou schůzku s „odbojovou organizací“, jejíž představitele znal prostřednictvím Vrtěla a Nováka pod krycími jmény „Olda“ a „Major“. V prvních měsících roku 1951 proběhlo několik dalších vzájemných setkání (jednomu byl přítomen také František Mejtský starší), během nichž je „Olda“ s „Majorem“ ujišťovali, že obstarají falešné legitimace, napojení na „centrálu“ v Praze, a neustále nadhazovali možnost pomoci k cestě do emigrace výměnou za dodávání výše zmíněných špionážních zpráv. V pozdější výpovědi Jaroslava Marcala se můžeme mj. dočíst: *Dne 26. ledna 1951 jsem opět společně s Eliášem odešel na smlouvené místo a sám jsem zůstal stát opodál s připravenou pistolí. Předem jsme byli domluveni s Josefem Vyskočilem, Mejtským a Zrzavým, že s nimi nepojedeme, dokud se nepřesvědčíme, že to skutečně illegalisté jsou. Po návratu z této schůzky mi [Eliáš] sdělil, že jim řekl, že na důkaz, jedná-li se skutečně o illegalisty, nám nechají opatření legitimace a po obdržení těchto že jsme ochotni skutečně s nimi do Prahy odjetí...*²⁵

Koncem ledna 1951 přišel František Mejtský starší k Eliášovi a Marcalovi se zprávou o kontrolách občanských průkazů v Hrochově Týnci. Bylo proto nutné obstarat oběma mužům nové ubytování, což Mejtský zařídil u Bohumila Hladíka²⁶ ve Svářeni u Vysokého Mýta. Počátkem března 1951 předal Hynek Zrzavý Eliášovi s Marcalem falešné občanské průkazy znějící na jména „Jaroslav Skalník“ (Marcal) a „Milan Kratochvíl“ (Eliáš), které obdržel od zmíněných příslušníků StB.²⁷

24 Další činnost StB se zaměřila na získávání špionážních údajů, které měly směřovat do „centra a odtud do zahraničí“. Takřka po všech lidech, před kterými vystupovali s legendou „odbojových pracovníků“, chtěli získat údaje o členech KSČ vykonávajících řídicí funkce v průmyslových závodech, na ONV či MNV, dále údaje o příslušnících SNB a Lidových milicích, seznamy udavačů StB (!) apod. Díky svému napojení na lidi z okolí Zrzavého, Duška, Mejtského staršího, Eliáše, Marcala (kteří fungovali jako prostředníci) a některých osob z výše zmíněné brněnské protirežimní skupiny Titan získali v průběhu roku 1950 a jara 1951 seznamy členů KSČ z n. p. Oděvního podniku (OP) Prostějov, n. p. Agrostroj Prostějov, plánec n. p. Transporta Chrudim, plánec továrny Semtín v Pardubicích, seznamy funkcionářů KSČ, lidosprávy a některých příslušníků StB z Chrudimska a Pardubicka.

25 ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis Jaroslav Marcal, výpověď J. Marcala z 10. 7. 1951, s. 39.

26 Bohumil Hladík (1904–1988). Jeho otec provozoval krejčovskou živnost a zároveň rodina vlastnila drobné hospodářství, na kterém Bohumil po absolvování základní školní docházky pracoval s bratrem Janem (1907–1958). V roce 1929 se oženil a měl dvě děti. Bratři Hladíkovi byli později zatčeni StB za spolupráci s Eliášem a Marcalem a odsouzeni k deseti a dvanácti letům odnětí svobody. Státu propadl také jejich majetek. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, osobní spis Bohumil Hladík, výpověď B. Hladíka s údaji o životopise z 28. 6. 1951, s. 21; tamtéž, vyšetřovací spis a. č. V-1199 HK, osobní spis Jan Hladík, výpověď J. Hladíka s údaji o životopise z 27. 9. 1951, s. 14; PTÁČEK, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948–1989*, s. 109.

27 Tyto legitimace později posloužily StB jako důkazní materiál pro prokuraturu a nacházejí se ve vyšetřovacím spise a. č. V-1168 HK, osobní spis Bohumil Eliáš, obálka č. 1.

Po získání dokladů Eliáš s Marcalem uvěřili, že brněnští „ilegalisté“ jsou protikomunističtí odbojáři s napojením na Prahu. Souhlasili s tím, že se nadále budou řídit jejich instrukcemi, získávat zpravodajské údaje a převezmou také vysílací stanici, kterou budou obsluhovat. K předání radiostanice došlo 31. března 1951. Krátce nato byli oba „utajeně realizováni“ StB. Ihned se rozběhlo rozsáhlé zatýkání na Pardubicku, Olomoucku, Brněnsku a v Praze, které trvalo celý rok 1951 a týkalo se více než 130 lidí!

V dubnu 1951 si StB přišla také pro Františka Mejtského staršího. Jeho dcera Růžena na to vzpomínala takto: *Bylo 20. dubna 1951 zvečera, když si pro něj přijela parta StBáků. Nejprve provedli domovní prohlídku tím, že nám zpřeházeli a prohlédali celý dům. Tatínek však doma nebyl. [...] Byl ale ve vsi, a když se vracel, StBáci již byli u nás. Já byla s maminkou v přední světnici do silnice. Když jsem uviděla tatínka na vracet, ihned jsem jej z okna varovala, že si pro něj přišli a aby rychle utekl. Otočil se a zmizel ve tmě²⁸ [...] Na jiném místě k tomu dodala: Samosebou byli rozzuření, že nebyl doma. Ten večír jim utekl ještě Janoušek. Šli s ním ze schodiště a on takovej neohrabanej, měli otevřený okno, nebylo to nahoře, bylo to v přízemí, představte si, oni nesli stroj, on skočil do té tmy, přelezl farskou zahradu a byl pryč.²⁹ František Mejtský starší s Eduardem Janouškem tehdy ještě netušili, že se budou ukrývat více než sedm let.³⁰*

Pomyslným epilogem událostí kolem „agentů CIC“ se stalo širokou veřejností sledované soudní přelíčení se skupinou pojmenovanou StB „Eliáš Bohumil a spol.“. Bohumil Eliáš, Jaroslav Marcal a Hynek Zrzavý byli odsouzeni společně s dalšími patnácti obžalovanými Státním soudem v procesu, který se konal v Jičíně ve dnech 24.–26. ledna 1952. Eliášovi byl vyměřen trest odnětí svobody v délce 25 let, Marcalovi 23 let a Zrzavému 20 let. Všem byly také stanoveny dodatkové tresty propadnutí majetku a ztráty čestných práv občanských.³¹

Během soudních přelíčení nedošlo k odhalení příslušníků StB, kteří se vydávali za „odbojáře“. Při pozdějším výsledku Eliáše v prosinci 1956 v době jeho internace v tzv. nápravně pracovním táboře (NPT) Opava, kdy byl zpětně vyslýchán ke svému případu (důvod k tomuto výsledku viz níže), uvedl v souvislosti s příslušníky StB, „Majorem“ a „Oldou“ následující: *Z naší strany byl zájem dostat se pomocí těchto osob přes hranice [...] Po odsouzení jsem se sešel ve výkonu trestu s Marcalem, Zrzavým, Kozáčkem, se kterými jsme*

28 PTÁČEK, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948–1989*, s. 158 a 160. Srov. také ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis Růžena Popílková, výpověď R. Popílkové z 21. 11. 1958, s. 52.

29 HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězenice Růženy Popílkové*, s. 28.

30 Na Františka Mejtského bylo na dožádání KV StB Pardubice vyhlášeno 21. 4. 1951 Velitelstvím StB pátrání, které [...] bylo provedeno v kraji Pardubice, hlavně v okolí místa jeho bydliště. Byla obstavena korespondence všem příbuzným a známým, kteří byli dosud zjištěni. Dále je dosud postupováno agenturně. Dosaďovací zprávy nasvědčují tomu, že se nachází na území ČSR. Dodatečně vypracovaná „žádanka o pátrání“ z 15. 11. 1951 KVStB Pardubice. Tentýž útvár byl pověřen 22. 11. 1951 zařízením celostátního pátrání (ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 944786 MV, agenturně pátrací svazek Mejtský František st., s. 10–18).

31 Senát Státního soudu – oddělení Praha (sp. zn. 6 Ts I 67/51) odsoudil Eliáše s Marcalem pro trestný čin vyzvědačství dle § 86 odst. 3 tr. zák. za použití § 29 odst. 2 téhož zákona. Zrzavému byl trest vyměřen na základě § 78 odst. 1 tr. zák. (velezrada) za použití § 22 odst. 1 tr. zák. (úhrnný a dodatkový trest). ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1168 HK, skupinový spis, protokol o hlavním líčení včetně rozsudku, s. 52–107. Část odsouzených podala odvolání k Nejvyššímu soudu v Praze (sp. zn. To IV 68/52), který ho ale 19. 3. 1952 zamítl. NA, f. Nejvyšší soud, Praha – neuspořádáno, sp. zn. To IV 68/52.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

přišli ke společnému názoru, že Major a Olda byli bezpečnostní orgánové, se kterými jsme se stykali jako s t. zv. illegalisty. Tato naše domněnka byla potvrzena jednak tím, že tyto osoby nebyly s námi souzeny a dále že stejným způsobem byli zatčeni Kozáček a Vrtěl.³²

Většina lidí, kteří poskytovali pomoc domnělým spolupracovníkům západní zpravodajské služby a byli odsouzeni v procesech, tak činila z přesvědčení, že se komunistický režim dlouho „neudrží“. Nic na tom nemění fakt, že Eliáš s Marcalem ve skutečnosti žádnými agenty CIC nebyli a šlo jim hlavně o to získat peníze a dostat se zpět za hranice do SRN. Stejně tak není podstatné, že většinu špiónážních zpráv získali na základě úkolování příslušníky StB vydávajícími se za představitele odboje, kteří jim slibovali cestu do emigrace. Bezpečnostní aparát komunistického režimu v čele s StB si byl vědom rizik, která „revoluční“ doba přináší, a snažil se mapovat a potlačit jakékoli projevy skutečného či potenciálního odporu. Ve sledovaném období nebylo nic neobvyklého na používání nezákonných metod spočívajících ve vytváření „kontrolních sítí“, které již za války byly vlastní Gestapu a vžily se pod označením „volavčí“.

Útěkem Františka Mejtského staršího byla zasažena celá jeho rodina, která se dostala do hledáčku bezpečnostních složek. Její členové byli označeni za „politicky nespolehlivé“ osoby a tím začal jejich život coby občanů „druhé kategorie“. Neustálé kontroly, nové výslechy, sledování a všeobecná šikana celé rodiny měly bezpochyby zásadní vliv na rozhodnutí Františka Mejtského mladšího utéct do zahraničí, kde se mu nabízely větší životní perspektivy.

Ve vzpomínkách jeho sestry se můžeme v této souvislosti dočíst: *Na výslechy nás obvykle vozili v noci do Chrudimi na StB. Každý byl zvlášť a v té době byl brácha ještě doma. Ráno nás vozili zpět [...] Jednou naložili mě, bráchu, strejdu a maminku. Jeli s tím Hudsonem (míněn americký automobil značky Hudson – pozn. autora), brácha vedle mě seděl a říkal mi „nic nevíš, Růžo“, já se vždycky zlobila a říkala jsem „seš mladší, co mě budeš furt napomínat“. Přivezli nás až v 6 hodin ráno [...] Soused, který měl vedle [našeho domu] hospodu, byl reakcionář, tam byl a říkal mi, že nespál celou noc, jaký to byly rány, to nám dávaly ty štěnice (do bytu – pozn. autora) a to jste vůbec nepoznala, to bylo tak miniaturní. Nás to nezapadlo, ale Janoušková nám říkala, ať to řeknu mamince, že má všude nastrkaný ty štěnice, a ať jsme opatrní. Brácha to chtěl propíchat, ale já říkala, ať si toho nevšímá...³³*

Útěk Mejtského mladšího do Rakouska

František Mejtský mladší po absolvování základní školní docházky studoval v letech 1948–1951 Vyšší rolnickou školu v Chrudimi. V důsledku událostí, které se odehrály kolem jeho otce, byl ze studií vyloučen a začal pracovat jako dělník v cihelně v Rosi-

32 ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 944786 MV, agenturně pátrací svazek Mejtský František st., výpověď B. Eliáše ze 7. 12. 1956, s. 400–402. Na proces se skupinou „Eliáš a spol.“ se vázala další soudní přelíčení s lidmi, kteří byli v souvislosti s případem Bohumila Eliáše a Jaroslava Marcala zatčeni. Jejich rozsudky (popř. záznamy ze soudních přelíčení) jsou dohledatelné ve výše citovaných vyšetřovacích spisech či soudních spisech uložených v Národním archivu.

33 HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězeňkyně Růženy Popálkové*, s. 33–34. O umístění odposlechů v domě Mejtských viz také ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 944786 MV, agenturně pátrací svazek Mejtský František st., s. 85–86.

Luboš Kokeš

cích nad Labem. Dne 1. září 1952 nastoupil základní vojenskou službu, byl přidělen k Pomocným technickým praporům (68. PTP Komárno a 60. PTP Děčín). Během služby se seznámil s Luďkem Maříkem³⁴, s nímž 4. 7. 1953 kolem druhé hodiny odpolední nedovoleně opustil vojenskou posádku 1 PS 20/C Čáslav (odloučené pracoviště 60. PTP Děčín).

Přátelství obou mužů bylo umocněno podobnými rodinnými poměry, které byly silně poznamenány komunistickým režimem. Zatímco otec Luďka Maříka si v té době odpykával osmnáctiletý trest odnětí svobody za účast v „protistátní skupině“ v Moravských Budějovicích,³⁵ František Mejtský starší se ukrýval v Moravanech u rodiny kapelníka Čeňka Dočkala (1906–1997).³⁶ Nejprve byl o tehdejšímu pobytu Mejtského staršího informován František Popílek³⁷, který měl známost s jeho dcerou Růženou. Společně s Popílkem začala tajně navštěvovat svého chotě v Moravanech také jeho manželka Růžena Mejtská starší, dcera a dvakrát se rovněž setkal se synem Františkem. Ten otci při druhé návštěvě řekl, že má v úmyslu odejít za hranice a že po úspěšném přechodu podá zprávu prostřednictvím Rádía Svobodná Evropa (RSE) pod heslem *Průhon v březové aleji volá Chrudimsko*.³⁸

František Mejtský mladší společně s Luďkem Maříkem odjeli na jižní Moravu k obci Chvalatice, kde se jim úspěšně podařilo překročit hranice do Rakouska. Dne 7. července 1953 bylo podáno velitelem vojenského útvaru č. 3827 (60. PTP Děčín) na oba muže trestní oznámení. O týden později, 14. července 1953, vydal Nižší vojenský soud v Pardubicích příkaz k jejich zatčení. Oba však už byli tou dobou v Rakousku. Nejprve se zdržovali v utečeneckém táboře v Linci, kde byli získáni našimi zpravo-

34 Luďek Mařík se narodil 3. 7. 1931 v Moravských Budějovicích. Po obecné a měšťanské škole se učil na obchodního příručího a pak pracoval v prodejně výrobního a spotřebního družstva Jednota v Moravských Budějovicích. V roce 1951 přešel do továrny na výrobu nábytku Uměleckoprůmyslových závodů, kde pracoval jako lakýrník. Dne 1. září 1952 nastoupil, stejně jako František Mejtský mladší, základní vojenskou službu. KOKEŠ, Luboš. Vysílal jsem na Západ. Příběh rodiny Maříkových v 50. letech 20. století. *Paměť a dějiny*, 2013, roč. 7, č. 2, s. 111.

35 Blíže viz tamtéž, s. 107–111.

36 František Mejtský se po svém útěku ze Stičan v dubnu 1951 ukrýval až do listopadu 1953 v asi 5 km vzdálených Moravanech. Útočiště poskytla rodina Čeňka Dočkala, který před válkou učil Mejtského dceru hrát na housle a za okupace se také zapojil do odboje. Kromě Dočkalových se Mejtský v Moravanech ukrýval také v místní sokolovně u rodiny Rudolfa Vosáhla. Na přelomu listopadu a prosince 1951 přibyl k Mejtskému staršímu do úkrytu u Dočkala také druhý z uprchlíků – Eduard Janoušek. Koncem listopadu 1953 přešel Mejtský do další skrýše, tentokrát do Čankovic k zemědělci Jaroslavu Řeháčkovi. Janoušek zase našel útočiště u Josefa Chmelíka ve Dvakačovicích, kde se s Mejtským opět setkali na přelomu října a listopadu 1954. Tam oba zůstali až do července 1955. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis Fr. Mejtský st., výpovědi Fr. Mejtského st. z 12. 9. a 17. 10. 1958, s. 47–50; tamtéž, osobní spis Eduard Janoušek, výpovědi E. Janouška z 9. a 16. 9. 1958, s. 52–59, 62–64.

37 František Popílek se narodil 18. 6. 1926 v Čankovicích u Hrochova Týnce na Chrudimsku v rodině drobného rolníka. Po absolvování základní školní docházky vypomáhal na rodinném hospodářství a od roku 1953 začal pracovat jako pomocný dělník a posléze řidič nákladního automobilu v Uhel-ných skladech v Moravanech, Chrudimi a Hrochově Týnci. V červnu 1954 se oženil s Růženou Mejtskou mladší, měli dva syny – Milana (nar. 1955) a Františka (nar. 1958). Tamtéž, osobní spis František Popílek, výpověď Fr. Popílka o životopise z 8. 12. 1958, s. 223–225; NA, f. SSNV – neuspořádáno, osobní vězeňský spis František Popílek, karta, dotazník, nedatováno.

38 ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis Fr. Mejtský st., výpověď Fr. Mejtského z 12. 9. 1958, s. 47–54; tamtéž, osobní spis František Popílek, výpověď Fr. Popílka ze 7. 10. 1958, s. 82–88.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

dajci spolupracujícími s americkou tajnou službou pro špiónážní činnost na území ČSR. Koncem srpna 1953 odjeli kvůli výcviku do Salcburku a odtud do západního Německa.³⁹

Dne 1. prosince toho roku se vrátili, vybaveni falešnými doklady, zbraněmi, penězi a krátkovlnnou vysílací stanicí, zpět do Československa. Za necelý týden se spojili s Lud'kovým bratrem, bývalým radioamatérem Radomírem Maříkem⁴⁰ a vysílačku mu předali. František Mejtský mladší se mu při tomto setkání představil pod krycím jménem „Jirka“. Hlavním zájmem obou kurýrů bylo zapojit Radomíra do zpravodajské činnosti související s vysíláním do zahraničí. Také mu oznámili, že se všechny náležitosti spojené s obsluhou vysílačky bude muset naučit z dodaných manuálů a první kontakt byl domluven na počátek března 1954. Po tomto setkání opustili území ČSR a opět přešli hranice do Rakouska.

V následujících měsících se Radomír Mařík snažil navázat oboustranné spojení se zahraniční zpravodajskou centrálou sídlící u Frankfurtu nad Mohanem. Nejčastěji se pokoušel vysílat ze svého bytu v Brně. V té době přijímal jen tzv. slepé poslechy, během kterých dostával různé instrukce (např. o manipulaci s vysílačkou), avšak oboustranné spojení se stále nedařilo zajistit. Tuto situaci se pokusili představitelé naší zahraniční zpravodajské sekce vyřešit vysláním dalších dvou kurýrů, kteří ho měli v obsluhování radiostanice proškolit. Jedním z nich byl opět František Mejtský mladší.⁴¹

*Americké špiónážní výcvikové středisko ve Frankfurtu n. M. vyskolilo vojenské zběhy Lud'ka Maříka a Františka Mejtského. Vyzbrojené samopaly, granáty, pistolemi a vysílací stanicí americké výroby vyslala je americká výzvědná centrála na území Československé republiky s úkolem vyhledat a vyskolit agenta-radistu, předat mu vysílačku a zajistit pomocí této vysílačky odesílání špiónážních zpráv [...] Američtí agenti se orientovali na získání a výškolení Radomíra Maříka v agenta-radistu, poněvadž znali jeho smýšlení nepřátelské lidově demokratickému zřízení. Počítali s tím, že má možnost získávat zprávy o zbrojní výrobě, které budou zajímat americkou špiónážní centrálu...*⁴²

39 Jak vyplývá z dokumentů StB, jsou v souvislosti se spoluprací Mejtského mladšího pro cizí zpravodajské služby zmiňovány CIC či Military Intelligence Service (MIS), není však zcela zřejmé, pro kterou z těchto složek měl vlastně pracovat. Pro lepší náhled do této problematiky je vhodné ocitovat část tajných studijních materiálů StB věnujících se této problematice: *MIS je výzvědná složka a provádí hlavně vojenskou špiónáž, přičemž se zaměřuje také na špiónáž politickou a hospodářskou. CIC je vojenská kontrarozvědka. Je to složka obranná, jejím úkolem je obrana amerických zájmů v okupovaných zemích. Podle našich poznatků zabývá se však CIC i úkoly čistě špiónážního charakteru, t. j. vysílá agenty se špiónážními úkoly. V praxi se setkáváme ponejvíce s agenty CIC, tak to alespoň o sobě tvrdí každý zatčený agent. Je však pravdou, že velká většina agentů neví, pro kterou z těchto složek pracuje. ABS, f. Správa kontrarozvědky (II. správa) I. díl (A 34), inv. j. 1591, přednáška o rozvědce USA, březen 1957, s. 2–3.*

40 Radomír Mařík se narodil 19. 6. 1926 v Moravských Budějovicích. Vyučil se v oboru jemný mechanik a od roku 1947 pracoval v brněnské Zbrojovce nejprve jako soustružník kovů, posléze jako brusič, tzv. úkolář pro lisovnu a vedoucí výdejny nástrojů. Zemřel v roce 2015. Více viz KOKES, Luboš: *Vysílal jsem na Západ*, s. 111.

41 Podrobně o vzájemném setkání, spojení obou kurýrů s R. Maříkem, předání vysílačky a snahy navázat oboustranné spojení se zahraniční centrálou sídlící u Frankfurtu nad Mohanem viz tamtéž, s. 112–115.

42 Dopadení americké špiónážní skupiny. *Rudé právo*, 21. 10. 1956, s. 2. Na tento text navazovaly další dva články. První z nich byl citován v úvodu této studie (*Rudé právo*, 17. 11. 1956), druhý byl otištěn o den později v deníku *Práce*.

Druhý návrat Františka Mejského mladšího

Dne 9. října 1954 se v bytě Radomíra Maříka a jeho ženy Julie v Brně-Židenicích objevil František Mejský mladší společně s radiotelegrafistou Jiřím Týfou⁴³, který se představil jako „Pepík“. Hlavním úkolem obou mužů bylo proškolit Maříka v obsluze vysílačky a navázat oboustranné spojení do zahraničí. Radomír Mařík později vzpomínal: *To přišel s tím radistou, to jsme se sešli přímo u mě. Ten mě cvičil a Mejský zase odešel na takovejch čtyři pět dní a vyřizoval si to svoje, no, a když přišel, tak zase odešel ten druhý. No tak u mě byli asi tak deset dní. Já jsem chodil do zaměstnání, takže tam byl taky sám a pak jídlo jsem mu musel sehnat...*⁴⁴ Oba kurýři s sebou přinesli také náhradní radiostanici, neboť bylo podezření, že ta stará je poškozená. Po jejím přezkoušení radista pouze konstatoval, že stávající vysílačka [...] *trošku probíjí, ale je v pořádku, a vyměnil mně pouze krystaly a spojovací plán. Při tom mi agent radista řekl, že mi přinesli druhou vysílací stanici, neboť byli v domněnku, že ji mám rozbitou, když jsem se neozýval. Dotazoval jsem se, zda mi ji nechají, pro případ, že se mi rozbije. Agent radista mi řekl, že ji dostane někdo jiný.*⁴⁵ Předtím již vypověděl: [...] *Rovněž si vzpomínám, že agent – radista na mně chtěl, abych mu řekl nějaké vtipy, že prý je chce pro svého „starého“, t. j. svého nadřízeného, který prý vtipy rád poslouchá. Jejich nadřízený je prý Čech.*⁴⁶ Dne 15. října 1954 bylo konečně navázáno oboustranné spojení se zahraničím, které poté Mařík udržoval až do srpna 1956.

Nyní se však zaměříme na to, jakou činnost v říjnu 1954 vykonával František Mejský mladší, když asi na dva dny odešel z bytu Maříkových. Z Brna zamířil ke svým příbuzným a známým na Chrudimsko. Nejprve se 13. 10. 1954 objevil u své tety Marie Zavřelové (1905–1975) v Dražkovicích, která mu zprostředkovala schůzku s jeho švagrem Františkem Popílkem. Při tomto setkání se Mejský mladší nejvíce zajímal o aktuální situaci své rodiny. Kvůli obavě z prozrazení a také pro nedostatek času se však s nikým dalším ze svých příbuzných nesešel. K situaci svého otce prý poznamenal, že v současné době je jeho případné převedení za hranice neuskutečnitelné, přičemž roli hráló vysoké riziko takové akce, otcův věk a nedostatek času na přípravu.

43 Jiří Týfa se narodil 15. 1. 1928 ve Zbirohu u Hořovic a tam také absolvoval základní školní docházku. Za okupace se přestěhoval do Berouna, kde se vyučil automechanikem. Díky své profesi byl aktivní v berounském Autoklubu a Aeroklubu, kam docházel se svým kamarádem ze skautských let Vladislavem Křivohlavým. Kvůli nespokojenosti s životními poměry v komunistickém Československu se oba domluvili na odchodu do emigrace. Původní záměr využít k této cestě letadla Aeroklubu nevyšel (nad rámem se zřítíli na přistávací plochu), a tak se ještě téhož dne rozhodli zvolit k útěku vlak. V noci z 31. 10. na 1. 11. 1951 úspěšně překonali hranice směrem do SRN ukrytí ve ventilaci mezinárodního rychlíku. Na území západního Německa absolvoval Týfa výcvik ve zpravodajských školách „OKTA“ (radiotelegrafie), „OKTA II“ (technický výcvik) a „DELTA“ (pokračovací a udržovací výcvik) skupiny gen. Františka Moravce (1895–1966) spolupracující s americkými tajnými službami. ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2463 MV, „Křivohlavý Vladislav a spol.“, operativní podsvazek č. 2, výpovědi V. Křivohlavého k Jiřímu Týfovi z 28. 12. 1953, 5. 2., 9. 2., 22. 2., 26. 2., 2. 3. a 17. 3. 1954, s. 27–29, 36–121, 172–174; dále srov. TOMEK, Prokop: *Na frontě studené války*, s. 17–23; PEJČOCH, Ivo – TOMEK, Prokop: *Agenti-chodci na popravisti*, s. 15–23.

44 *Archiv autora*, rozhovor autora s Radomírem Maříkem ze dne 8. 12. 2012.

45 ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, skupinový spis „František Mejský a spol.“, svědecká výpověď R. Maříka z 9. 12. 1958, s. 20.

46 Tamtéž, f. MV-KR, svazek a. č. 975319 MV, výpis z protokolu R. Maříka z 2. 10. 1956, s. 50.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

František Popílek při pozdějším výslechu o setkání mj. vypověděl: *Mejtský mně řekl, že jest sám rád, že se na otce nejel podívat, že by mu zbytečně přiděloval starosti a jemu samotnému, tím myslel sebe, že to jenom prospěje, neboť až v zahraničí bude vyšetřován, s kým se stykal na území ČSR, že nebude muset o otci mluvit [...] Mejtský se mně omlouval a řekl mi „podívej se, Fanouši, musíš mně to uznat, že to jest bloupe, když syn má v takovém postavení převádět tátu“. Slíbil mně, že odchod do zahraničí jeho otce i Janouška projedná se svým „kamarádem“, který až do ČSR příležitostně půjde, že by přišel k Závřelové, ohlásil se pod heslem Praha – Brno jsou dvě hlavní města.⁴⁷ Dále měl Mejtský mladší předat Popílkovi výše zmíněnou náhradní radiostanici, kterou si odnesl z brněnského bytu Radomíra Maříka. Tato vysílačka se však nikdy nenašla. Ani z pozdějšího vyšetřování celého případu, ani na základě tzv. operativní činnosti StB se nepodařilo její osud objasnit. V pozdější zprávě vyšetřovatele KS MV Pardubice se můžeme v této souvislosti mj. dočíst: *Popílek v průběhu vyšetřování jeho trestné činnosti, kdy byl stíhán pro trestný čin velezrady, vyzvědačství a rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, zatvrzele popíral a nedoznal ani potom, kdy byl usvědčován a svými společníky konfrontován. Vliv vyšetřovací vazby, která vzhledem k zapírání jmenovaného musela být prodloužena ze 2 na 3 měsíce, se u Františka Popílka projevilo ještě houževnatější nepřátelství k lid. dem. zřízení, neboť odmítl vysvětlit a označit úkryt vysílací stanice, kterou v roce 1954 převzal od agenta americké výzvědné centrály v NSR. Popílek se snaží budit dojem prostého venkovana, člověka, který se nikdy o nic nezajímal a věnoval se jenom práci a rodině. Sama skutečnost je však taková, že když se přesvědčil, že jeho přetvářka byla odhalena, napadal vyšetřovatele urážlivými výroky, demagogicky prohlašoval neuskutečnitelné věci, které si vymyslel za skutečnosti, a snažil se vyšetřovatele oklamat bráným zoufalstvím, předstíraným pláčem a podobně. Určoval místa úkrytu nebo jiného trestného jednání, na která byl dovezen, a nic potom nebylo nalezeno...⁴⁸**

47 ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis František Popílek, výpověď Popílka z 26. 10. 1958, s. 133–134; dále tamtéž, výpověď Fr. Popílka z 13. 11. 1958, s. 169. František Mejtský mladší se své rodině od srpna 1953 do ledna 1956 ozýval prostřednictvím vysílání RSE pod hesly *Průhon v březové aleji volá Chrudimsko*, *Průhon v březové aleji a Průhon* 27. listopad (den jeho narozenin). Krátce po emigraci vystoupil na vlnách Svobodné Evropy v pořadu Oty Gráfa (známý pod pseudonymem „Franta Tábor“) *Zvolil jsem svobodu*, kde popisoval svou životní situaci v totalitní ČSR a přechod hranic do Rakouska. Ve svých vzkazech především pozdravoval matku a sestru a snažil se zmást tuzemské bezpečnostní složky zprávami, že se v zahraničí setkal se svým otcem. Zejména v pozdější době (asi od roku 1956) probíhala vzájemná komunikace také prostřednictvím korespondence. V jednom případě zaslal své matce lék Serpasil na vysoký tlak. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis František Mejtský, výpověď Fr. Mejtského st. z 12. 9. 1958, s. 52–53; tamtéž, osobní spis Fr. Popílek, výpověď Fr. Popílka z 8. 10. 1958, s. 89–95. Výpisy z relací RSE viz ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 975319 MRV, výpisy z vysílání RSE pro KS MVPardubice z 20. 11. 1956, s. 146–147; tamtéž, obálka s částí za držení či zabavené korespondence Mejtského ml. zasláné rodině z USA, s. 413; tamtéž, vyhodnocení korespondence, s. 168–170; dále srov. TOMEK, Prokop: *Československá redakce Radio Free Europe. Historie a vliv na československé dějiny*. Academia, Praha 2015, s. 128.

48 NA, f. SSNV – neuspořádáno, osobní vězeňský spis František Popílek, zpráva vyšetřovatele KS MV Pardubice z 12. 12. 1958 určená Věznici č. 1 Pardubice. Jedinými dalšími svědky události spojených s vysílačkou (nepočítáme-li Mejtského mladšího) byli Popílkův bratranec Jaroslav Branda (tomu ji měl údajně jednou ukázat) a Radomír Mařík. Výpovědi Františka Popílka učiněné během pobytu ve vyšetřovací vazbě byly, co se týče vysílačky, mnohdy zcela protichůdné. V pozdějších protokolech o výpovědích se Popílek neustále odvolával na celkové psychické a fyzické vyčerpání a špatnou paměť. Několikrát také vyšetřovatelům určil místo, kde by se stanice měla nacházet. Během následných prohlídek však nalezena nebyla. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, osobní spis František

Po setkání s Popílkem se František Mejtský mladší vrátil zpět do Brna, kde mezitím Jiří Týfa proškolił Radomíra Maříka v obsluze tamní vysílačky. Krátce nato se oba kurýři vydali na nebezpečnou cestu přes hranice do Rakouska. V případě Mejtského se pravděpodobně jednalo o jeho pátý přechod střeženého hraničního pásma. Nyní kurýři zvolili místo v katastru obce Vranov nad Dyjí, úseku 4. znojemské pohraniční brigády, které Mejtský zdolal již v prosinci 1953. Tentokrát se však přechod neobešel bez vážných problémů, soudě z pozdějšího výpisu Hlavní správy Pohraniční stráže a vzpomínek Růženy Popílkové vztahujících se k této události: *Dne 19. října 1954 v 18.00 byla narušena státní hranice v prostoru HM VIII/8 2 km jižně Vranov nad Dyjí 2 osobami z Rakouska do ČSR a zpět do Rakouska. Narušitelé prostříhali drátěný zátaras, ve kterém uvedli k výbuchu náslapnou minu. Jeden z narušitelů byl těžce raněn a druhý narušitel (František Mejtský mladší – pozn. aut.) jej odtáhl zpět do Rakouska. Po výbuchu miny byl v jámě nalezen samopal vz. 25 čs. výroby č. 07223 ráže 9 mm, ostře nabitý, natažen, zajištěn. 2 m od drátěného zátarasu byla nalezena pistole belgické výroby ráže 9 mm č. 22672 ostře nabitá, náboj v hlavni, zajištěna [...] Asi 15 kroků od kontrolního pásu ke státním hranicím na lesní cestě ležel 1 tlumok, na kterém byly zavěšeny zákopnické americké izolované kleště. Zadní kapsa tlumoku, kde se nacházel balíček první pomoci, byla otevřena a z balíčku byl vytažen 1 obvaz. V tlumoku byl pár gumových rukavic zn. Continental electric a různé osobní propriety. Vedle tlumoku byl nalezen zelený plášť hubertus s 2 kusy obranných ručních granátů, pravděpodobně americké výroby. Narušitelé při svém postupu z Rakouska do ČSR a zpět do Rakouska nenarazili na pohraniční hlídku.⁴⁹ Růžena Popílková vzpomínala na základě svědectví svého bratra: *Při zpáteční cestě slápl jeho kamarád na minu a nastalo prý hotové peklo. Sirény se rozhoukaly a brácha říkal – „musíme honem pryč“. Jenomže kamarád přišel o nohu. Fanouš mu ji podvázal provazem a šel shánět pomoc. Bylo to v ruské zóně a jeden starý Rakušák mu pomohl, zavolal sanitku a odvezl je do západní zóny. Kamarád přežil, nyní žije v Kalifornii...⁵⁰ Mejtský mladší se tedy po dramatickém přechodu ve zdraví dostal do Rakouska a krátce nato se odstěhoval do USA, kde nějaký čas pobýval ve společnosti Ludka Maříka.⁵¹**

Popílek, výpovědi Fr. Popílka z října až prosince 1958, s. 102–228; tamtéž, osobní spis Jaroslav Branda, výpovědi J. Brandy z 20. a 21. 11. 1958, s. 24–30; KOKEŠ, Luboš: *Vysílal jsem na Západ*, s. 115; vzpomínky na vyšetřovací vazbu Růženy Popílkové a Františka Popílka viz HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězeňkyně Růženy Popílkové*, s. 37–40.

49 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2932 MV, „Mařík Radomír a spol.“, osobní spis Radomír Mařík, obálka s listinným doličným materiálem, dokument č. 11, výpis Hlavní správy Pohraniční stráže z 30. 8. 1956; VANĚK, Pavel: *Pohraniční stráž a přechody státních hranic v letech 1951–1955*. ÚSTR, Praha 2008, s. 192. Zpráva sice zachycuje pokus o přechod z Rakouska do ČSR a zase zpět do Rakouska, ale v tomto případě se jednoznačně jednalo o Mejtského mladšího a Týfu, kteří přecházeli pouze z ČSR do Rakouska. Mejtský tedy musel zraněného kolegu zřejmě nejprve odtáhnout od drátěného zátarasu směrem do vnitrozemí, tam se ho pokusil ošetřit a poté ho pronesl přes prostříhaný zátaras.

50 PTÁČEK, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948–1989*, s. 163.

51 Luděk Mařík sloužil od listopadu 1957 do února 1960 v SRN jako příslušník 3rd Armored Division, 12th Cavalry Regiment americké armády, který mj. plnil úkoly na československo-německých hranicích (v prostoru Českého lesa). Na přelomu 60. a 70. let pak sloužil v Jižní Koreji, Thajsku a ve Vietnamu (v rámci 18th Engineer Brigade) v hodnosti praporčíka. Za svoji dlouholetou službu byl oceněn The Bronze Star Medal, The Army Commendation Medal a The Meritorious Service Medal. *Archiv autora*, korespondence autora s Ludkem Maříkem z dubna 2014.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

Odhalení úkrytu Františka Mejtského staršího

Zatímco Mejtský mladší byl ve svobodném světě, jeho otec byl nucen nadále se ukrývat. Po většinu času se schovával společně s Janouškem, a to střídavě u rodin Řeháčkových, Chmelíkových a Dočkalových, vykonávali u nich různé pomocné práce v domácnosti. V té době byli oba také navštěvováni a podporováni svými rodinnými příslušníky. Optimismus jim dodávalo vysílání RSE, kde občas zaslechli hesla, která patřila Františku Mejtskému mladšímu. Velkou vzpruhou pro ně byly také mezinárodně-politické události odehrávající se v roce 1956 v Polsku a Maďarsku, které bohužel nakonec nenaplnily jejich naděje na změnu režimu.

Situace všech zúčastněných se zhoršila v srpnu 1956, kdy byl v Brně odhalen Radomír Mařík a jeho vysílačka.⁵² Brzy bylo zjištěno, že se Mejtský mladší v říjnu 1954 vzdálil z Maříkova bytu, a StB začala pracovat s myšlenkou, že navštívil příbuzné. Bezpečnostní složky aktivizovaly své „agenturní síť“ (do té doby byla rodina Mejtských vesměs pod dohledem tzv. informátorů a aktivů) a rozjela se nová vlna výsledků již dříve odsouzených lidí ze skupiny „Eliáš a spol.“, kteří byli tou dobou ve výkonu trestu. Na „operativním rozpracování“ případu spolupracovala KS MV Pardubice, Jihlava, Brno a Karlovy Vary společně s některými odbory centrálních útvarů MV (II. správa – kontrarozvědka, IX. správa – správa zpravodajské techniky). Záhy byly zjištěny indicie, že by se mohl Mejtský starší stále nacházet na území ČSR. Do akce s krycím názvem „Úkryt“, která se rozjela za účelem jeho dopadení, byla nasazena velmi aktivní tajná spolupracovnice Marie Vězdová (krycím jménem „Jana“),⁵³ která byla známou rodiny Maříkových. Cílem StB bylo provést tzv. agenturní kombinaci a seznámit prostřednictvím „Jany“ Maříkovy s rodinou Mejtských a ze vzájemných rozhovorů získávat důvěrné informace. Tato akce se podařila a Vězdová přibližně dva roky podávala zprávy o svých rozmluvách s Růženou Mejtskou starší a Janou Maříkovou (matka bratrů Maříkových). Také se podílela na odesílání falšované korespondence Františku Mejtskému mladšímu, pomocí které chtěla StB zjistit, zda nadále ilegálně nedochází na území ČSR. U vytipovaných osob byly také provedeny tzv. tajné technické operativní úkony – zejména krátkodobé odposlechy (úkon 52).⁵⁴

52 Vysílání Radomíra Maříka bylo odhaleno na základě dlouhodobého pozorování provozu „neznámé radiostanice“ příslušníky radiokontarozvědky. Více viz KOKES, Luboš: *Vysílal jsem na Západ*, s. 116–118.

53 Marie Vězdová (roz. Dittrichová) se narodila 22. 2. 1925 v Maršově na Tišnovsku. Pocházela z dělnické rodiny. Vystudovala Obchodní akademii v Brně, kterou zakončila v březnu 1944. Poté pracovala do roku 1945 jako kancelářská síla na Ohlašovacím úřadě v Brně. V roce 1945 se provdala za Viléma Vězdu a měla s ním tři děti. Zatčení jejího manžela pro hospodářský kriminální delikt a možnost zlepšení podmínek jeho věznění bylo se vši pravděpodobností hlavním důvodem, proč se nechala získat v září 1956 ke spolupráci s StB (1. oddělení 2. odboru KS MV Pardubice, referent por. Vladimír Pazdera) jako „informátorka“. Díky tomu, že se posléze osvědčila v akcích StB „Úkryt“ či „Alej“ (Mejtský starší), „Přechod“ (Mejtský mladší) a „Růže“ (Mařík), byla v září 1959 převedena do kategorie „agent“ (mj. plnila samostatné úkoly). Po roce 1960 byla převedena do „problematické vizových cizinců“. Po návratu z vězení začal s StB spolupracovat také její manžel. Ze zdravotních důvodů s ní byla spolupráce dne 27. 3. 1963 ukončena. V letech 1980–1984 s ní jako s „důvěrníci“ obnovila spolupráci Vojenská kontrarozvědka. Srov. ABS, f. MV-TS, svazek a. č. 40901 MV; f. MV-KR, svazek a. č. 975319 MV, agenturně pátrací svazek Fr. Mejtský st.; HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězeňkyně Růženy Poplíkové*, s. 35–36.

54 ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 975319 MV, návrh opatření do akcí „Úkryt“ a „Alej“ z 30. 10. 1956,

V roce 1956 bylo přistoupeno k aktivnímu rozpracování příbuzných Mejtského z těch důvodů, že bylo zjištěno, že syn Mejtského, František (mladší), jest agentem americké služby a byl rozvědkou společně s Maříkem na území ČSR, kde vyškolili agenta radistu – bratra Mařika Radomíra, kterému předali vysílací stanici. Rozpracováním v té době, zejména zvláště PK (prověrka korespondence – pozn. autora) u příbuzných Mejtského, byly zjištěny písemné styky na Mejtského Františka mladšího, z čehož byly zachyceny signály o tom, že Mejtský František (starší) nemůže být v zahraničí z těch důvodů, že se o něm v dopisech ze zahraničí od Mejtského (mladšího) a z ČSR na něho do zahraničí nepsalo. Na základě toho vzniklo důvodné podezření, že Mejtský František i Janoušek Eduard nebudou v zahraničí, nýbrž v ČSR. Do případu byla zavedena spolehlivá agentura (2 spolupracovníci, kteří byli přímo napojeni na manželku Mejtského a nejbližší příbuzné). Agentura potvrdila to, že Mejtská nechtěla zásadně hovořit o svém manželovi a stále prohlašovala, že je za hranicemi a že neví, co s ním je. Dále v tomto směru nemohla agentura signalizovat a seriózně potvrdit ilegální úkryt Mejtského staršího a Janouška. V důsledku toho bylo přikročeno k zavedení úkonu 52 do bytu otce Janouškové, Rudolfa Stejskalovi, ke kterému Janoušková pravidelně každou sobotu v týdnu jezdila. Současně s úkonem 52 byl proveden zpravodajský pohovor s Janouškovou Marií (manželka uprchlíka) s cílem pomoci úkonu zjistit, zdali se ukrývá Janoušek a Mejtský ilegálně v ČSR. Po příjezdu Janouškové do Skutče tato sdělila svému otci, že byla orgány MV vyslechnuta, a při tomto rozhovoru se potvrdilo, že Janoušek není v zahraničí, nýbrž že se ukrývá na území ČSR. Nepotvrdilo se však, kde je místo ilegálního pobytu Janouška. Po této kombinaci bylo přistoupeno k namontování úkonu 52 do vozidla, se kterým byli převezeni Janoušková a její otec Stejskal Rudolf na zpravodajský pohovor, čímž bylo sledováno zjistit a ustanovit ilegální místo úkrytu. Tímto se znovu potvrdil úkryt Janouška na území ČSR, avšak nebylo zase docíleno ověření místa úkrytu [...] Bylo rozhodnuto provést domovní prohlídky u osob, které přicházely v úvahu jako pomocníci Janouška v jeho ukrývání, a současně osoby zajistit a intenzivně vyslýchat se zaměřením na úkryt jmenovaného [...] Domovními prohlídkami nebylo dosaženo žádného výsledku, ale výsledkem Marie Janouškové bylo docíleno odhalení úkrytu Eduarda Janouška a současně i jeho společníka Františka Mejtského...⁵⁵

K zatčení obou mužů došlo 24. srpna 1958 u Čenka Dočkala v Moravanech. Krátce nato se rozjela nová vlna zatýkání všech, kteří se od roku 1951 do roku 1958 podíleli na jejich ukrývání.

Soud a vězení

Na základě návrhu konečného opatření v trestní věci proti skupině osob pojmenovaných jako „Mejtský František a spol.“ vypracovaného KS MV Pardubice podala dne 27. ledna 1959 Krajská prokuratura v Pardubicích obžalobu (sp. zn. 1 KV 024/58) určenou Krajskému soudu v Pardubicích, ve které bylo prokurátorem obviněno dvanáct

s. 179–180; tamtéž, návrh opatření do akce „Přechod“ z 8. 1. 1957, s. 187–188; tamtéž, návrh na provedení kombinace agentky „Janý“ z 25. 4. 1957, s. 206–207; tamtéž, vyhodnocení akce „Přechod“ z 19. 5. 1958, s. 358–360; tamtéž, vyhodnocení pátracích svazků Fr. Mejtského st. a E. Janouška 1. oddělením 2. odboru KS MV Pardubice s žádostí o zavedení odposlechů k vytipovaným osobám, s. 370; tamtéž, návrh na opatření v akci „Přechod“ z 25. 2. 1959, s. 400–401, 413–417.

55 Tamtéž, záznam z vyhodnocení akce Úkryt z provedené realizace z 3. 9. 1958, s. 454–456.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

osob (mezi nimi Mejtský starší, jeho zeť Popílek a dcera Růžena), přičemž František Mejtský společně s Eduardem Janouškem byli obžalováni ze spáchání trestného činu velezrady podle § 78 odst. 1 a 2 písm. a), b) tr. zákona.

Ve dnech 23. až 26. února 1959 proběhlo před Krajským soudem v Pardubicích soudní přelíčení (sp. zn. T 03/59) proti „Františku Mejtskému a spol.“. Před senátem soudu ve složení předsedy JUDr. Vladimíra Medka a dvou soudců z lidu za přítomnosti prokurátora JUDr. Josefa Lokvence zasedlo na lavici obžalovaných dvanáct lidí se svými obhájci. Na návrh prokurátora, schváleného soudci, byla z justiční síně vyloučena veřejnost z důvodu možnosti „ohrožení státního tajemství“. Jak vyplývá z protokolu o hlavním líčení, nebylo z výpovědi obžalovaných Mejtského staršího, Janouška a Popílka zjištěno nic zásadně nového, co by již předtím nebylo součástí vyšetřovacích protokolů StB. Pouze odpovědi Popílka týkající se vysíláčky, kterou měl převzít od Mejtského mladšího, obsahovaly některé nové, avšak v konfrontaci s dalšími obžalovanými zcela protichůdné až zmatené informace. Ani výpovědi během soudu tedy nepřinesly osvětlení záležitosti s radiostanicí.

Rozsudkem byli obžalovaní uznáni vinnými a odsouzeni za spáchání trestného činu velezrady – František Mejtský starší k 15, Eduard Janoušek ke 14 a Růžena Popílková ke 4 letům odnětí svobody. Dále byl vyměřen trest 12 let Františku Popílkovi za vyzvědačství. Všem byly vysloveny dodatkové tresty propadnutí majetku a ztráty občanských práv občanských – u Mejtského, Janouška a Popílka na dobu 5 let, u Popílkové na 3 roky po odpykání trestu.⁵⁶

Proti rozsudku ve věci obžalovaných Mejtského, Janouška, Popílka, Popílkové ad. se odvolal krajský prokurátor. Ve dnech 7.–9. dubna 1959 proběhlo odvolací přelíčení před senátem Nejvyššího soudu v Praze (sp. zn. 2 To 017/59), který potvrdil zmíněné rozsudky soudu nižší instance. [...] *to byla taky komedie, ten soudce u toho soudu usnul...*⁵⁷

František Mejtský starší prošel vazebními věznicemi č. 1 v Pardubicích a č. 2 v Praze na Pankráci (během čekání na odvolací soud). Poté si svůj trest odpykával v tzv. nápravně pracovním táboře Mírov, kde vykonával práci v dílně vinutí cívek elektrických motorů. O dva malé syny jeho dcery Růženy se museli starat příbuzní. [...] *Děti nejdřív chtěli dát do ústavu, ale sestřenice sama od sebe požádala o toho mladšího, devítiměsíčního. Dali jí ho a druhýho syna dali ke tchyni, které tehdy už bylo osmdesát let.*⁵⁸

56 Ve dnech 2.–5. března 1959 byla před Krajským soudem v Pardubicích (sp. zn. T 05/59) souzena druhá část obžalovaných, StB označená jako skupina „Řeháček Jaroslav st. a spol.“, mezi nimiž byla také Růžena Mejtská starší, která byla odsouzena za velezradu k osmi letům odnětí svobody včetně dodatkových trestů ztráty občanských práv občanských na pět let a k propadnutí majetku. ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1250 HK, skupinový spis „Řeháček Jaroslav st. a spol.“, protokol o hlavním líčení před Krajským soudem v Pardubicích včetně vyneseného rozsudku, s. 70–90.

57 Ze vzpomínek Růženy Popílkové. Převzato z HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězeňkyně Růženy Popílkové*, s. 43. Ke zmíněným soudům viz více SOA v Zámrsku, f. KP Pardubice, k. 88, sp. zn. 1 Kv 024/58, dozorové spisy 1 Kv 024/58 a 1 Kv 024/59; ABS, f. HK-V, vyšetřovací spis a. č. V-1251 HK, skupinový spis, návrh na „konečné opatření“ (nedatováno), žaloba Krajské prokuratury Pardubice z 27. 1. 1959 a protokol o hlavním líčení společně s vyneseným rozsudkem z 26. 2. 1959, s. 32–116.

58 Ze vzpomínek Růženy Popílkové. Převzato z PROKEŠOVÁ, Tereza: *Konfederace politických vězňů ČR – pobočka č. 19 Chrudim*, s. 67.

Luboš Kokeš

Z vězení byli všichni odsouzení členové rodiny propuštěni na květnovou amnestii prezidenta republiky v roce 1960.⁵⁹ *S pomocí boží jsme ale všechno přečkali a na květnovou amnestii roku 1960 se zase všichni sešli doma. To bylo nezapomenutelné radosti! Jen bráška nám chyběl.*⁶⁰

Co následovalo...

Po propuštění pracovali František Mejtský starší, jeho zeť a dcera v n. p. Východočeské cihelny (nejdříve v Hrochově Týnci, Popílek s manželkou v Úhřeticích), závod Stičany. Naštěstí se v okolí našli lidé, kteří jim pomohli začít žít alespoň částečně normální život. *Sice jsme neměli co jíst a neměli jsme žádné peníze, ale ráno jsme měli za dvířkama někdy mouku nebo 100 Kčs, lidi nás takhle podporovali...*⁶¹ Svůj rodný dům ve Stičanech, který byl státem zabaven, museli odkoupit za vypůjčené peníze a dát celý do pořádku.⁶²

StB až do září 1961 nadále rozpracovávala akci „Přechod“ (František Mejtský mladší) – chtěla zjistit, kam se poděla Popílkem převzatá radiostanice a zdali Mejtský nedochází tajně na území ČSR. Dne 19. 9. 1961 byl svazek, reg. č. 3952, založený 1. května 1955 v kategorii „agenturně pátrací“ uložen do archivu 1. zvláštního oddělení KS MV Hradec Králové pod archivním číslem 1463 HK.⁶³ František Mejtský starší byl StB opětovně „operativně rozpracován“ v letech 1974–1977 z důvodu možných kontaktů se svým synem, což se ale nepodařilo potvrdit.

Na základě zákona č. 82/1968 Sb., o soudní rehabilitaci, si podal František Mejtský starší společně s některými dalšími odsouzenými návrh na přezkumné řízení odsuzujících rozsudků krajského a Nejvyššího soudu. Dne 3. srpna 1970 rozhodl Krajský soud v Hradci Králové (sp. zn. 12 Tr 0081/68) o zamítnutí návrhů, neboť dle platného zákona (č. 70/1970 Sb.) mohl soud rozhodovat jen o těch odsuzujících

59 František Popílek byl vězněn také na Mírově. Od května do srpna 1959 byl v pardubické věznici vyslýchán kvůli vysílačce, která „ušla realizaci“. Opět změnil výpověď a tentokrát tvrdil, že ji hodil do řeky Olšinky. Ani na základě této verze nebyla radiostanice nalezena a její osud zůstal neznámý. NA, f. SSNV – neuspořádáno, osobní vězeňský spis František Popílek; ABS, f. MV-KR, svazek a. č. 975319 MV, zpráva KS MV Pardubice z 3. 6. 1959, s. 438–439. Ve svých vzpomínkách z 90. let František Popílek pouze potvrdil převzetí vysílačky, ale o tom, co s ní udělal, se nezmínil. Viz PTÁČEK, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948–1989*, s. 189–192; HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězeňkyně Růženy Popílkové*, s. 37.

60 Ze vzpomínek Růženy Popílkové. Převzato z PTÁČEK, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948–1989*, s. 158.

61 Ze vzpomínek Růženy Popílkové. Převzato z HVĚZDOVÁ, Stanislava: *Osud politické vězeňkyně Růženy Popílkové*, s. 51.

62 Tamtéž.

63 ABS, f. MV-KR, a. č. 975319 MV, návrh na uložení svazku akce „Přechod“ 1. oddělením 2. odboru KS MV Hradec Králové ze 4. 9. 1961, s. 529–531. Dne 29. 3. 1960 byl svazek evidován v Protokolu registrace osobních, agenturně pátracích, evidenčních, objektových a věcných operativních svazků při 1. zvláštním oddělení KS MV Hradec Králové. V září 1961 byl uložen do archivu. Dne 12. 6. 1974 byl v Protokolu registrace svazků agenturního a kontrarozvědného rozpracování při SEO KS SNB Hradec Králové evidován k Františku Mejtskému mladšímu „spis prověřované osoby“ (PO), reg. č. 12967, krycí jméno „Chodec“, vedený O StB Chrudim, který byl dne 11. října 1977 uložen do archivu pod a. č. 6245 HK. K tomuto spisu byl připojen výše zmíněný „agenturně pátrací svazek“ a. č. 1463 HK a sloučené materiály byly dne 17. 9. 1997 uloženy do archivu Ministerstva vnitra České republiky pod a. č. 975319 MV.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

rozsudcích krajského soudu, které byly rozhodnuty v době od 1. 1. 1953 do 31. 12. 1956. Jelikož rozsudky byly vyneseny až v roce 1959, musel soud návrhy na přezkumné řízení zamítnout. Dne 15. 10. 1970 projednal Nejvyšší soud ČSR stížnost Františka Mejtského staršího a dalších proti tomuto výroku a stížnosti zamítl. Krátce po neúspěšném pokusu o rehabilitaci František Mejtský starší v červnu 1972 ovdověl. Zemřel 5. prosince 1989 v chrudimské nemocnici ve věku nedožitých 89 let. Růžena Popílková a její manžel byli rehabilitováni Krajským soudem v Hradci Králové (sp. zn. Rt 430/90) dne 7. 12. 1990 podle § 9 zák. č. 119/1990 Sb., o soudní rehabilitaci.⁶⁴

František Mejtský mladší se usadil v USA, kde žil pod jménem Brown. Začal studovat a dosáhl titulu inženýra. Vstoupil do americké armády a zúčastnil se válečného konfliktu ve Vietnamu. Získal hodnost podplukovníka a dle vzpomínek své sestry údajně pracoval asi deset let na americkém Ministerstvu obrany v Pentagonu. Do vlasti se vrátil 24. srpna 1995 po 41 letech. V červenci 1998 přiletěl do České republiky podruhé. *V létě roku 1998 opět přiletěl k nám užít si dávného domova dětství a mladosti, přátel, spolužáků i známých. Žel po týdenním pobytu došlo k autonehodě, jejímž následkům podleh.*⁶⁵ František Mejtský mladší je pohřben společně se svým otcem ve Vejvanovicích.

Růžena Popílková se stala členkou a od roku 2004 také předsedkyní chrudimské pobočky Konfederace politických vězňů. Společně s manželem Františkem Popílkem jim byla Odborem pro válečné veterány Ministerstva obrany České republiky udělena Osvědčení účastníků odboje a odporu proti komunistickému režimu dle zákona č. 262/2011 Sb.⁶⁶

Závěr

Ve studii byl představen příklad protikomunistické rezistence v Československu padesátých let 20. století na pozadí životních osudů rodiny Mejtských z východočeských Stičan. František Mejtský starší, dlouholetý představitel místní samosprávy, drobný živnostník nucený od mládí pracovat na rodinném hospodářství a aktivní účastník protinacistického odboje, poskytl v letech 1950–1951 pomoc Bohumilu Eliášovi a Jaroslavu Marcalovi, kteří se vydávali za spolupracovníky americké tajné služby. Společně s ním spolupracovali s oběma muži také další lidé, kteří byli přesvědčeni o mož-

64 SOA v Zámruku, f. Krajský soud Hradec Králové, spisy sp. zn. 12 Tr 0081/68 a Rt 430/90.

65 Ze vzpomínek Růženy Popílkové. Převzato z PTÁČEK, Josef: *Perzekuce občanů okresu Chrudim v letech 1948–1989*, s. 164.

66 Růženě Popílkové bylo osvědčení uděleno až poté, co se odvolala vůči rozhodnutí Odboru pro válečné veterány k Etické komisi České republiky. Srov. internetový portál Vláda ČR – Etická komise – Ocenění účastníci – Růžena Popílková – viz <http://www.vlada.cz/cz/ppov/eticka-komise-cr/oceneni-ucastnici/oceneny-ucastnik-odboje-a-odporu-proti-komunismu-etickou-komisi---ruzena-popilkova-116185/> a internetový portál Ministerstva obrany ČR – Odbor pro válečné veterány – Vydaná osvědčení – viz <http://www.veterani.army.cz/vydana-osvedceni> (obě citováno k 29. 3. 2016). Dále srov. PROKEŠOVÁ, Tereza: *Konfederace politických vězňů ČR – pobočka č. 19 Chrudim*, s. 69. Také Radomír Mařík a jeho žena Julie byli oceněni jako účastníci odboje a odporu proti komunistickému režimu. Maříkovi byl zároveň udělen status válečného veterána. Srov. LOUČ, Michal: *Medailony vybraných účastníků odboje – Julie Havlíčková a Radomír Mařík*. In: ŽÁČEK, Pavel a kol.: *Vyjádření úcty a vděčnosti: 2. sborník o protikomunistickém odboji*. Ministerstvo obrany ČR – Vojenský historický ústav, Praha 2015, s. 120–121 a 136–139.

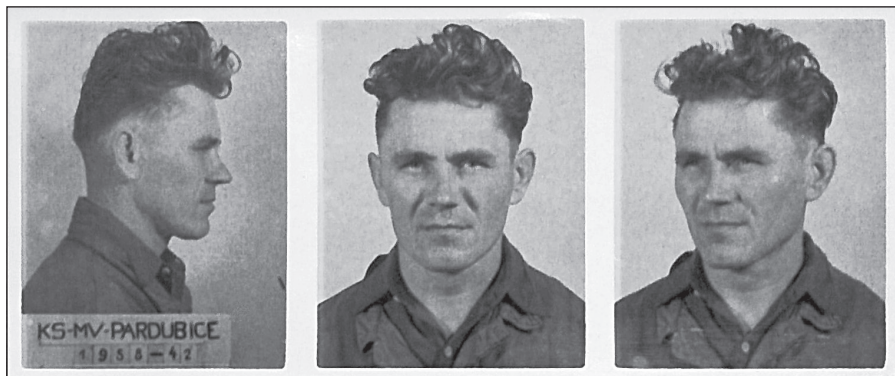
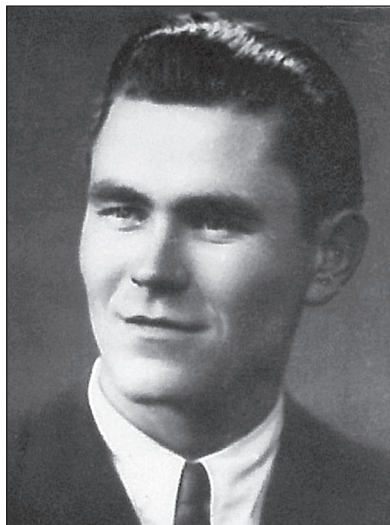
Luboš Kokeš

nosti změny režimu, ať již formou domácího politického převratu, nebo za pomoci mezinárodního společenství či vojsk Severoatlantické aliance. Popisované události spadaly do tzv. zakladatelského období komunistického režimu v ČSR, kdy se bezpečnostní složky, v čele se sovětskými poradci, snažily všemi prostředky udržet u moci poúnorovou politickou garnituru. Používání nezákonných metod, v tomto případě vytváření tzv. kontrolních sítí, se stalo osudným také lidem kolem Eliáše a Marcala. František Mejtský starší se vyhnul represím jen díky útěku a následnému ukrývání společně s Eduardem Janouškem, které trvalo více než sedm let. Odvahu lidí, kteří jim poskytovali pomoc a neprozradili je, můžeme obdivovat.

František Mejtský mladší byl přímým svědkem událostí, které se rozpoutaly kolem jeho rodiny. Když byl vyloučen ze školy a zařazen k PTP, bylo pro něj logickou volbou pokusit se o útěk a zkusit štěstí na Západě. Společně s Luďkem Maříkem, který znal bezpečnou cestu do emigrace, se mu přechod hranic do Rakouska podařil. V tamější americké okupační zóně začal posléze spolupracovat s našimi zpravodajci napojenými na americké zpravodajské služby. Hlavní motivací pro přijetí kurýrních misí bylo dostat se rychleji z uprchlických táborů, v nichž panovaly tristní životní podmínky, dále na Západ. Svou roli jistě sehrálo také okamžité zlepšení hmotných poměrů (odměny, dovolené) a přirozeně nenávist ke komunistům. Spolupráce se západními zpravodajskými službami uvedené možnosti nabízela. Na základě prostudovaných materiálů je možné říci, že Mejtský mladší svoje mise (předání vysílacích stanic) úspěšně splnil. Popisovaná událost, při které zachránil svého kolegu raněného v pohraničním pásmu, navíc svědčí o jeho chladnokrevnosti a neskutečné odvaze.

Na úplný závěr je nutno poznamenat, že režim celou situaci kolem rodin Mejtských a Maříkových náležitě propagačně využil (viz články v *Rudém právu*), kdy zejména v době masových protestů proti režimu v Polsku a později v Maďarsku mohl tuzemský tisk upozorňovat čtenáře na aktivity „amerických imperialistů“, kteří vykonávají aktivní špionáž v zemích „lidově-demokratického tábora“. Případ Radomíra Maříka, kterému jeho bratr společně Františkem Mejtským mladším dopravili vysílačku, se stal také součástí výukového materiálu příslušníků StB.

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

František Mejstský starší a František Popílek na civilních a vazebních fotografiích

Zdroj: ABS

Luboš Kokeš

František Mejtský mladší na civilních fotografiích založených ve vyšetřovacím spise. U druhé bylo strojem připsáno: *Agent nepřátelské zahraniční špiónážní centrály František Mejtský mladší, který v r. 1953 uprchl do NSR a v r. 1953–54 byl ilegálně na území ČSR.*

Zdroj: ABS

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

REPUBLICA ČESKOSLOVENSKÁ

OBČANSKÝ PRŮKAZ

Čís. 26.04.41/516

ODDÍL I.

Příjmení: Skalník

rozená

Jméno: Jaroslav

Vydal: UNV - Místní velitelství nár. bezpečnosti v Dně

dne 24.10.50 pod č. j. 93453/50

Platí na dobu 10 roků ode dne vydání, není-li prodloužen.

Potvrzuje se, že na této podobence je zobrazen(a) majitel(ka) průkazu, který(á) se před úřadem vlastnoručně podepsal(a).

Jaroslav Skalník
podpis majitele (-ky)

Korvace
podpis vydávajícího

REPUBLICA ČESKOSLOVENSKÁ

OBČANSKÝ PRŮKAZ

Čís. 25.11.22/584

ODDÍL I.

Příjmení: Kratochvíl

rozená

Jméno: Milan

Vydal: UNV - Místní velitelství nár. bezpečnosti v Dně

dne 28.11.50 pod č. j. 99430/50

Platí na dobu 10 roků ode dne vydání, není-li prodloužen.

Potvrzuje se, že na této podobence je zobrazen(a) majitel(ka) průkazu, který(á) se před úřadem vlastnoručně podepsal(a).

Milan Kratochvíl
podpis majitele (-ky)

Korvace
podpis vydávajícího

První dvojstrana falešných občanských průkazů Jaroslava Marcala (na jméno Jaroslav Skalník) a Bohumila Eliáše (na jméno Milan Kratochvíl), které jim „obstarala“ brněnská StB

Zdroj: ABS

Luboš Kokeš

KV Stb B r n o.

Č.: A-34874/625220c-50.

Dne 8. prosince 1950.

Značka: Ma/Ku.

Krajské velitelství státní bezpečnosti

T a j n é !P r a h a.

Předmět: Akce "J E S T Ř Á B".

Přílohy: 2+1 kalíšek

Navazuje na č.

ze dne

, značka

K č. A-37176/62269c-50

ze dne 10.11.1950

K vašemu přípisu vám sdělujeme:

Prostřednictvím kontrolní sítě jsme byli napojeni na ukrývacího se Ladislava V R T Ě L A, který při převozu od svých rodičů sdělil orgánům v domnění, že jedná s ilegálními pracovníky následující.

V roce 1946, kdy konal vojenskou službu na Slovensku, pracoval v ilegální organizaci "Klokán", která byla organizací vojenskou a on sám byl napojen na nějakého podplukovníka, který jej používal jako spojky. Při realizování této skupiny byl zajištěn vojenskými orgány a pro nedostatek důkazů propuštěn. V roce 1949 před narozeninami dr. Beneše vylepoval v Chotěboři, jsa přestrojen za ženu, ilegální letáky. Když bezpečnostní orgány konaly u něho v bytě domovní prohlídku byl svým kamarádem varován, uprchl a pokusil se o útěk do zahraničí směrem na Cheb, kde byl zadržen. Pro tento přechod byl dán do TNP poblíže Jáchymova a v táboře se dověděl, že přelíčení s ním pokud se týče ilegální činnosti na vojně má být obnoveno a Vrtěl v domnění, že by mohl dostat větší trest se rozhodl, že z tábora uprchne. Když byl na práci v lese, ještě s dalšími dvanácti chovanci za dozoru příslušníka SNB se s šesti chovanci domluvil na útěku, při čemž přísl. SNB svázali a zacpali mu ústa a všech šest uprchlo, při čemž zbytek chovanců to pozoroval. Ještě téhož dne se v okrese Karlovarském sešel se dvěma neznámými muži, kteří mu přinesli oblek a peníze, za které si koupil jízdenku na vlak a odejel do Obědkovic, okr. Prostějov, kde se ukrýval u svých příbuzných. Později, až do 6. I. 1950 (den, kdy byl orgány převezzen do nového úkrytu) se ukrýval u svých rodičů. Z TNP utekl asi v měsíci červnu 1949 a po celou dobu ukrývání nikdo po něm nepátral.

Vrtěl byl poté používán v kontrolní síti, jako nevědomý agent a byl ozbrojen pistolí ráže 9 mm, která mu byla vyměněna za pistolí, jež byla u něho zabavena.

Tajná zpráva KV StB Brno pro KV StB Praha z 8. 12. 1950 o akci „Jestřáb“, v jejímž rámci byl Ladislav Vrtěl využíván Státní bezpečností jako její agent, aniž by o tom věděl

Zdroj: ABS

Průhon v březové aleji volá Chrudimsko

14/10
obce Písečné nad Dyjí, okres Dačice, z ČSR do Rakouska 1 osobou. Byl zjištěn prostříháný drátěný zářez a elektrifikovaný vodič, ve kterém nebyl tohoto dne elektrický proud. Na kontrolním pásu zjištěna stopa bot č.42

Dne 19.října 1954 v 18.00 hod. byla narušena státní hranice v prostoru III VIII/8 2 km jižně Vranov nad Dyjí 2 osobami z Rakouska do ČSR a zpět do Rakouska. Narušitelé prostříhali drátěný zářez, ve kterém uvalili k výbuchu náčlapu u miny. Jeden z narušitelů byl těžce zraněn a druhý narušitel jej odtáhl zpět do Rakouska. Po výbuchu miny v jímě byl nalezen samopal vz.25 čs.výroby č.07223 ráže 9 mm ostře nabitý, natažen, zajištěn. 2 m od drátěného zářezu byla nalezena pistole belgické výroby ráže 9 mm č.22672 ostře nabitá, náboj v hlavni, zajištěna. Na kontrolním pásu byly odhozeny 2 krabičky s náboji a náboje do 2 krabiček belgické a 1 krabička s 50 ks náboji americké výroby, ráže 45. Asi 15 kroků od kontrolního pásu ke státní hranici nalezené cestě ležek 1 tlumok, na kterém byly zavazeny zákopnické americké izolované kleště. Zadní kapsa tlumoku, kde se nacházel b lišček první poloci, byla otevřena a z balíčku byl vytáčen 1 obvaz. V tlumoku byl pár gumových rukavic zn. Continental electric a různé osobní věci. Vedle tlumoku byl nalezen zelený plášť hubertus s 2 kusy obranných ručních granátů, pravděpodobně americké výroby. Vedle hubertusu ležely 2 nabité zásobníky do samopalu německé výroby.

Narušitelé při svém postupu z Rakouska do ČSR a zpět do Rakouska nenarazili na pohraniční hlídku.

Náčelník Hlavní správy
Pohraniční stráže
plukovník

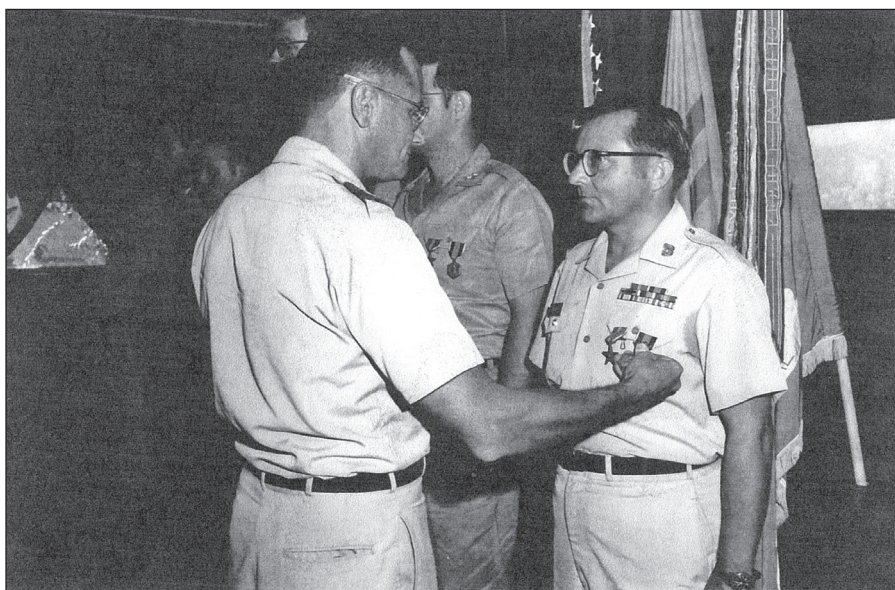
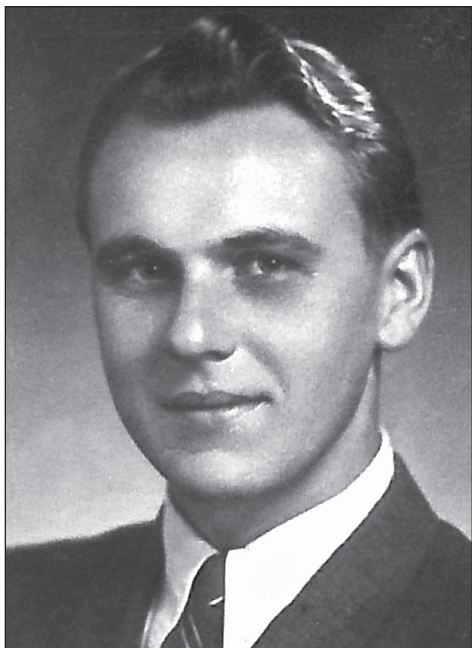
Miloslav Duďa

v zastoupení:
plukovník Palus.

Josef Sixta

Za
státní bezpečnost opisů:
Trojnová Zdenka.

Luboš Kokeš

Radomír Mařík na fotografii z vyšetřovacího spisu StB a jeho bratr Luděk v řadách americké armády (za svou dlouholetou službu byl oceněn The Bronze Star Medal, The Army Commendation Medal a The Meritorious Service Medal)

Zdroj: ABS a archiv autora